

J o ž a L o v r e n č i č

Tiflo Životljenje

Risbe B. Jakca

1 9 3 1

Mladinska Matica v Ljubljani

U s e p r a v i c e p r i d r ž a n e

Tiskala Učiteljska tiskarna v Ljubljani (predstavnik Franc Č Strukelj)

LEGENDA O KRIŠČEVEM TRNU

Tretji in zadnji trentarski beneficijat gospod Franc Vaclav Lucenperger je v triinosemdesetem letu svojega življenja in v sedeminpetdesetem, kar je v Trenti duše pasel, dočakal veliko bridkost in doživel še večje veselje, ki je dano samo izvoljenim...

Bilo je leta 1778., ko se je vrnila pomlad in je južni veter zavel ob Soči tudi v Trento. Vrbje ob vodi je pognalo mačice in mirovita lepe pogačice otrokom v veselje za oljčno nedeljo. O, kaj bi bila oljkova butara, ovita z zelenim popanom, če ne bi rumenela iz nje lepa mirovita z lepo pogačico na vrhu?

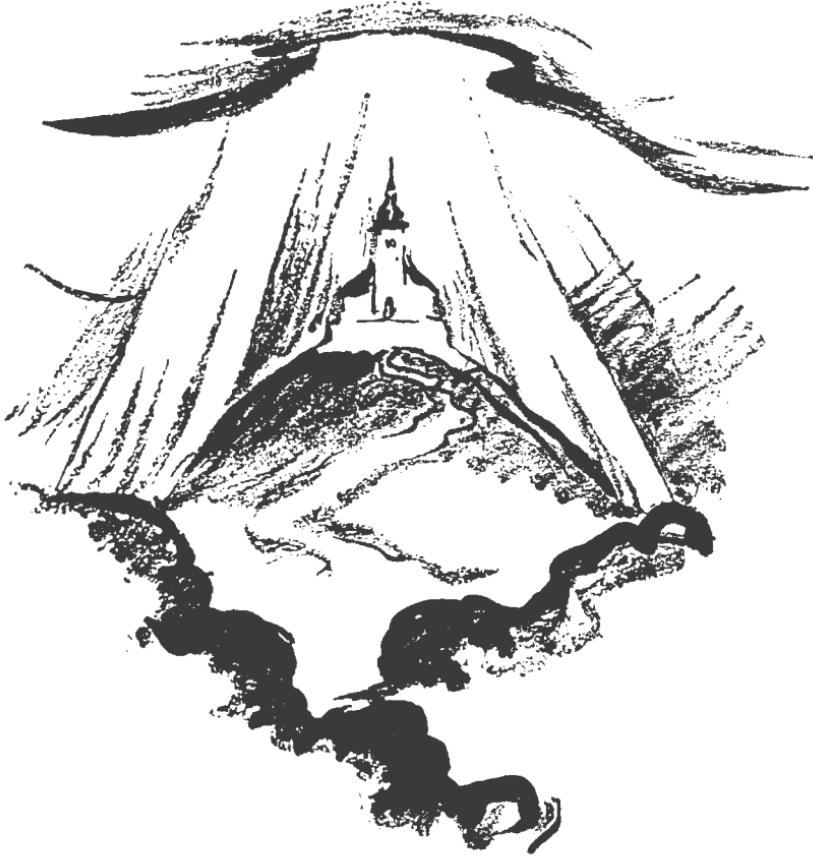
Otroci so nabirali popan in iskali po grmovju mirovit, glasno vzklikajoč, ko so njihove srečne oči odkrile kje posebno leporasco, gospod Franc pa je obstal ob odprtem oknu svoje hiše, ki jo je pred sto in več leti volila duhovna v Trenti gospa Brankovica, in gledal v gmajno, zaprši knjigo, iz katere je bral in premišljal Gospodovo trpljenje.

„Tiha, kot je bila tiha nedelja, bo letos tudi oljčna in sama velika noč bo tiha, zakaj, glej, sekire ne pojo več v gozdih, ogelnice se ne kadijo, kladiva ne mlatijo več in cajnarice ne civilijo, plavži ne bruhajo in vozovi ne škripajo več po cesti, kot so škripali sto let, težko naloženi z našimi železnimi palicami. Vse je utihnilo in Trenta se je izpraznila. Pet, šest družin je ostalo in jaz z njimi — reven pastir z revnimi ovčicami. Križev mojih let je dosti in so težki in prav bi napravil, Gospod,

če bi me poklical k Sebi za bratom v Tebi, ki je v meniški halji prvi tu oznanjal Tvojo besedo, in za prednikom mojim Peršo, ki si mu tudi že odprl vrata v večna bivališča, in še za pobožnim služabnikom Tvojim gospodom grofom Hermanom, po katerem si Trento oživil in ki je za blagor duš svojih ljudi in v Tvojo čast Materi Tvoji tu cerkev sezidal. Prav bi bilo, Gospod, če bi me poklical, ker sam ne morem iti, ne morem iz Trente. Obljubil sem in sedem in petdeset let držim obljubo in jo bom držal do konca. Zgodi se Tvoja volja.“

Gospod Fronc se je odmaknil od okna in pokleknil na klečalnik, nad katerim je na steni visel Križani, pogledal je Vanj z vdano prosečim pogledom, potem pa naslonil glavo na sklenjeni roki in iz misli je prešel v besedo:

„Glej, križani Krišč, vem, za mojo prvo nepokornost, za moje mladosti greh me pokoriš. O le kako sem bil takrat posveten, kako malo sem predomislil Tvojo besedo: „Kir hoče iti za menoj, ta naj zadene svoj križ in zataji samega sebe.“ Prišel sem od Gorice in ko sem se odpravil iz Bovca in šel skozi Kal in Koritnico in Sočo in prišel pod Berebico, se mi je zgrozilo pred puščo in samijo teh gora in vrnil sem se sredi pota. Gospod, Ti sam veš, kako je bilo in kaj je bilo, ko sem napravil trideset spešnih korakov. Ali si bil Ti, da me opomniš kakor Petra pred Rimom, ali je bil angel, ki si ga poslal? Zasvetilo se je in mi vzelo vid in slišal sem: „Vrni se pri priči, ker sicer ne čakaj dobrega!“ In sem se pri priči obrnil in sem šel in prišel in vstopil v hram Tvoje Matere in sem pokleknil in klečal pred Njo, kakor klečim zdaj pred Tabo, in nasmehnila se je meni nevredniku in mi obljubila zdravje in dolgo življenje. Gospod, vsak dan se ji zahvaljujem iz vsega svojega srca, a Tebe danes prosim: Glej, truden sem, ker prišlo je nadme kot berem v pismu pri

psalmistu: „ . . . in kar je več, je nadloga in trpljenje“. Iz globočin vpijem zato k Tebi, Gospod, pokliči me! . . .“

Ko je gospod Fronc dvignil glavo in zaprosil križanega Krišča, da bi mu spregledal nadaljnje življenje in ga poklical k Sebi, je tam doli s poti prišel svež glas skozi odprto okno:

„He, otroci, ali so gospod Fronc doma, ali že pasejo kje v gmajni?“

„Hvaljen Jezus Kristus!“ je kakih desetkrat zapored sledilo na vprašanje in potem veselo odgovarjanje:

„So doma, so, prej so bili na oknu!“

Gospod Fronc je spet stopil k oknu in je videl, da se bliža bovški podružnik. Kar z okna ga je pozdravil in mu šel naproti pred hišo.

„Bog vas sprimi, gospod podružnik! Če ste prišli, da bi pomagali spovedovati, ne bo nič. Letos sem že vse opravil -- malo ovčic je ostalo, malo!“

„Nič takega, nič takega, gospod Fronc!“ je veselo odvrnil podružnik, ki ga je držal še vedno gospod Fronc za roko.

„Pa ne, da bi me veliki teden hotel Rattich v Bovec? Seve, mlad tehant je še, pa bi rad videl, da bi se vsi zbrali pri materi fari, ne? Težko bo, težko,“ je nadaljeval gospod Fronc, ne da bi čakal odgovora, „saj veste, starost, starost, in pa cerkve tudi ne morem kar tako pustiti, ko pridejo veliki teden Kranjci in Ziljani in Rožani na božjo pot, da počaste bridko marstro ob Križčevem trnu . . .“

S temi besedami je pripeljal gospod Fronc podružnika v izbo in položil predenj hleb kruha in na lesenem pladnju skute, ter še nadaljeval:

„Ne rečem, da jih pride dosti ta čas, a pridejo le, včasih več, včasih manj, kakor je leto. Ziljani pa nikdar ne odmanjkajo . . . Le urežite, gospod podružnik, kar imam, to dam, v Bovecu vas seve bolj gleštajo.“

Gospod podružnik je segel v malho in privlekel iz nje pisanje in ga dal gospodu Froncu in je reklo:

„To je dal tehant, ker se je bal, da bi samo govorjena beseda mogoče ne zadoščala. Relikviar bi radi imeli veliki teden

v Bovcu, ker se zbere toliko vernikov in bi Kristusovo trpljenje tako bolj predomišljevali in k srcu vzeli, če bi bil sveti trn v farni cerkvi.“

Gospod Fronc je prelomil pečat in bral ob podružnikovem govorjenju dekanovo latinsko pismo. Roke so se mu tresle, oči so se mu orosile in ko so mu dve, tri solze zdrsnile preko zgubanih lic na pisanje, je šel z levo roko čez oči in vzdihnil:

„Pod pokorščino mi nalaga! Križani Krišč, če je v Tvojo čast in je Tvoja volja in hočeš, da še to pretrprim, bom trpel. Zgodi se Tvoja volja!“

Gospod podružnik je skušal gospoda Fronca potolažiti in mu zagotavljal, da bo po tehantovi besedi relikvijo še pred belo nedeljo prinesel nazaj, a gospod Fronc je bil potrt in žalosten in ko je gospod podružnik vstal, je vzel tih in nem s stene velik cerkveni ključ in stopila sta proti cerkvi in vstopila.

„V tabernaklu hranim sveto relikvijo,“ je gospod Fronc dahnil v žagradu in ko sta pomolila pred altarjem, je stopil pred tabernakelj, pokleknil in s tresočo se roko odprl vratca k Najsvetejšemu, vzel relikviar, zaprl in vnovič pokleknil ter obklečal, držeč relikvijo k ustnom, in ihtel:

„Gospod Jezus, križani moj Krišč, s čim sem Te razžalil in užalostil, da nisem vreden spomina Tvoje martre častiti letos to leto na sam sveti veliki teden? Prosil sem Te in sedaj Te še bolj prosim, pokliči me, vidiš, nič več ne vem, kaj je prav in kaj ni. Branil bi Tvoj spomin, kakor mi hoče srce, a bojim se, da bi potem poslali še hujše pisanje in bi rekli, da sem mator in ne smem več k Tvojemu altarju. Odpusti mi, če je moja ljubezen premajhna, pokliči me k Sebi, da me užgeš s pravim ognjem in da Ti bom na veke zvest v službi! . . .“

Gospod Fronc je obmolknil in klečal in gledal sveti trn in ga poljubljal in rosil s solzami in je v svoji žalosti na gospoda podružnika pozabil.

Gospod podružnik je čakal in čakal in bil ginjen, kot še ne v svoji mladosti, in bi najrajši gospodu Froncu pustil sveto relikvijo, ker je bil prepričan, da se ji s tako ljubeznijo ne bo bližal v Bovcu nihče, a tehant Rattich ni videl gospoda Fronca in če bi prišel brez relikvije in bi se mu opravičeval s sočutjem in vsem, kar je videl na lastne oči in slišal na lastna ušesa, bi ga nagnal vnovič na dolgo pot: „Pojdi in izvrši, kar sem ti naročil, in ne glej na starca!“ Zato je gospod podružnik le vstal in stopil h gospodu Froncu, ga z levo roko potrepljal, z desno pa segel po relikviariju in mu ga vzel iz roke. Čutil je, kako ga je gospod Fronc za trenotek krčevito zadržal, nato pa prežalostno pogledal, izpustil svetinjo in omahnil in se zgrudil z glavo prav do tal.

„Zbogom, gospod Fronc!“ je tiho spregovoril podružnik.

Gospod Fronc se ni ganil.

„Zbogom, gospod!“ je ponovil glasneje in čakal, da gospod Fronc vstane.

„Zbogom!“ je še v tretje že zaklical, a gospod Fronc ga ni slišal, ker v svoji bridkosti je govoril samo s svojim križanim Krišćem in čakal, da ga pokliče . . .

Gospod podružnik je pripognil koleno in s težkim srcem odšel — —

*

Gospod Fronc je blagoslovil oljke in ko se je vrnil z malo procesijo v cerkev, je pristopil in bral mašo z oljkovo mladiko v roki.

Po evangeliju se je obrnil pred altarjem in bral pasijon po Mateju. Kakor je bila cerkev majhna in dasi so prišli vsi Trentarji od najstarejšega do otroka, ki je komaj shodil, je bila le prazna in gospodov glas je čudno žalostno odmeval od sten in oboka. Ljudje so poslušali bridko besedo o trpljenju in obenem menili, da je v gospodovem glasu le še žalost, ki tako nenevadno zveni kot ni sicer nikdar, četudi je bila cerkev še bolj prazna. Od stavka do stavka, od besede do besede so bili bolj prepričani o tem in gospodova žalost je še nje tako prevzela, da so se jim kot njemu rosile oči.

Ko je gospod končal s pasijonom, se je kakor v zadregi okašljal in še poravnal rokave pri albi, da bi tačas našel primerno besedo za ono, kar mu je težilo srce in ga žalostilo. In ko je spregovoril, je ogovoril svoje Trentarje tako milo, da so se zavzeli in čakali, kaj jim gospod pove, ker po ogovoru mu je zastala beseda.

„ — Sedeminpetdeseto leto sem med vami, dragi moji“, — je pretrgal gospod sveti moltk in beseda, ki je trepetala, je pričala, kako se premaguje, da ne bi zajokal — „in nikdar nisem bil tako žalosten, ko danes ta božji dan. Tudi vi, vem, ker vas poznam ko lastno dlan, boste žalostni in še hudi name, pa ne bom vam zameril. Iz roda v rod gre in veste, kako so bili vaši predniki veseli, ko je čudežno našel moj davni prednik sveti trn iz krone [Kriščeve, ki ga je grof Herman od samega svetega očeta v Rimu dobil in dal potem vdelati v stopnišče, da bi bil blagoslov nad njegovim domom v Trenti. Grof je bil umrl in nihče ni vedel, kje je sveti trn. In so ga le našli in odsihdob je bil v naši cerkvi vse do včeraj. Včeraj sem ga moral na besedo in pismo oddati v Bovec v farno cerkev. Sedem in petdeset let smo zlasti sveti veliki teden častili ta sveti spomin

Kriščeve bridke martre, letos, letos ga ne bomo mogli. Ob to vas prosim in rotim iz vsega svojega žalostnega srca, da te svete dneve bolj kakor kdajkoli obiskujete cerkev in z največjo pobožnostjo premišljujete prebridko martro našega gospoda Ježa Krišča in ga še prosite, naj se usmili mene, vašega pastirja, in me pokliče k Sebi, kjer bom molil za vas in vaše otroke na vse veke — amen!"

Ljudje po cerkvi so zajokali, gospod se je obrnil in nadaljeval sveto daritev — — *

Kranjcev in Rožanov ni bilo v Trento, ker so se pod južnim vremenom udirali plazovi in najpogumnejši romarji niso upali na pot, Ziljane pa so v Koritnici zaustavili in jih obrnili v Bovec. Gospod Fronc je bil od zornega jutra do poznega večera sleherni dan v cerkvi in kadar ni bilo njegovih ovčic, da bi ž njimi molil, je sam klečal ob križanem Krišču, ki je bil položen pred obhajilno mizo na tla, da so mogli poljubovati njegove bridke rane.

Bilo je na veliki petek po pridigi. Gospod Fronc je s svojo besedo o martri presunil srca svojih Trentarjev in klečal pred altarjem in molil in z njim njegova mala srenja.

Sredi verne, goreče molitve se je nenadoma nedolžno zasmeljal med verniki otrok, dvignil ročico, kazal z njo in klical:

„Angelčki, angelčki!“

Mati je prijela otroka za roko in ga mirila, a otrok se ji je izvil in kazal in klical spet in spet:

„Angelčki, angelčki!“

Ljudje so se ozrli, čigav otrok se je spozabil, in ko je le ponavljal, so dvignili pogled za njegovo ročico, da bi videli, kaj kaže, a so videli le solnčni pramen, ki je šinil do altarja.

„Ni jih več, ni jih več!“ je deček žalostno povedal.

Gospodu Froncu je isti trenotek zastala beseda, kajti njegove oči so ugledale na altarju pred tabernakljem relikviarij s svetim Kriščevim trnom. Pomel si je oči, da bi se prepričal, če vidi prav, in ko je relikviarij le stal na altarju, je sklonil glavo in molil sam zase zahvalno molitev:

„Zahvaljen bodi, o križani Krišč, ki si bridkost svojega nevrednega hlapca čudežno poplačal in mu razodel svojo milost, da je dočakal na dan Tvoje rešnje smrti znamenje Tvoje velike ljubezni sredi Tvojih preprostih ovčic, ki si jim dal doživeti čudež kakor svojim izvoljenim!“

In potem je dvignil glavo in v blaženi sreči mu je drhtel glas, ko je z molitvijo opozoril ljudstvo na čudo, ki ga je bilo že samo opazilo in je v svetem strahu ihtelo in molilo.

In so molili in molili in je gospod Fronc vstal in je stopil pred tabernakelj in pokleknil in se dvignil in vzel relikviarij v roko in poljubil Kriščev trn in potem se je obrnil k ljudstvu in je rekel:

„Otroci moji! Križani Krišč je našo žalost spremenil v veselje. Pridite in zahvalite se mu in poljubite spomin njegove bridke martre!“

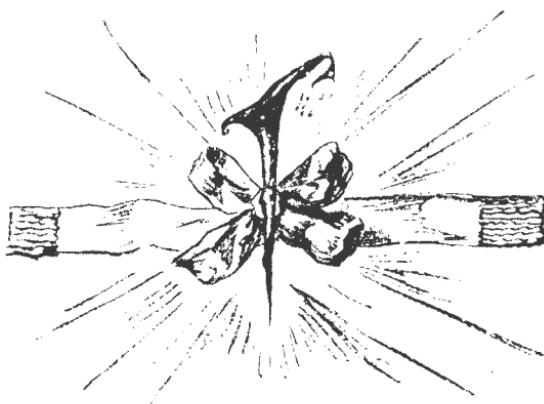
Ljudstvo je vstalo in se s sklenjenimi rokami vrstilo okoli altarja in poljubljalo Kriščev trn in pozabilo je na dom in ostalo v cerkvi, da se svojemu Gospodu in Odrešeniku dostoожно zahvali . . .

*

Preden je legel večer na zemljo, so prišli iz Bovca trije, štirje Trentarji, ki so bili šli k božjemu grobu, in vsi prestrasheni so povedali, da je sveti Kriščev trn iz farne cerkve izginil in da so Bovčani vsi iz sebe.

Drugi dan je šla beseda o čudežnem dogodku iz vasi v vas in iz Bovca, Kala, Koritnice, Soče, Logov in Strmca, iz Čezsoče in Žage in Srpenice in še dolinci od Kobarida so trumoma romali v Trento in gospod Fronc je doživel ob množici vernega ljudstva veselje, kot ga ni svoj živ dan. Njegova propoved na sveto veliko noč, ko je bila cerkvica svete Marije Lavretanske pretesna, je bila slavospev božji ljubezni in vsemogočnosti in je izzvenela v prisrčno radost besede:

Aleluja, aleluja!

LEGENDA O ČEDAJSKEM MOSTU IN STARI GORI

To je bilo v onih časih, ko je pridrevel Atila s svojimi psoglavci na Beneško. V Čedadu so trepetali in da bi se ubranili pesjanov, so podrli stari most pred mestom. Nič ni pomagalo. Pesjani so prebrodili in preplavali Nadižo in ko so oropali in požgali mesto, so jo udrli dalje na jug, kjer jim je prišel sam papež naproti in so se ustrašili nebeške vojske, ki so jo videli za njim, in se spustili v beg . . .

Ko so pesjani odšli in so se Čedajci oddahnili, bi radi zopet zgradili most. Gradili so ga in gradili, a vsakokrat, ko so bili že stebri postavljeni, je narastla Nadiža in odnesla vse.

Čedajci so bili obupani. Iskali in iskali so mojstra, ki bi jim zgradil most, in obljudljali so, da bi ga plačali s suhim zlatom.

Mnogo mojstrov je prišlo, mnogo jih je poizkusilo, a nikomur se ni posrečilo, da bi most dogradil.

Nekega dne, ko je Nadiža spet odnesla stebre, so mestni očetje menili, da bi bilo najbolje napraviti brod, ki naj bi nadomeščal most. Ob Nadiži so bili zbrani, ko so to uganili in sklenili.

„Hahaha!“ se jim je zasmejal tedaj neki tujec, ki je stal ob strani in jih poslušal.

„Kaj se smeješ?“ ga je vprašal župan, ki je bil star in moder in mu je segala siva brada do pasu in torej ni mogel prenesti posmeha, ki je žalil njega in časti vredne mestne očete.

„Kdo bi se ne smejal, ko nimate v vsem Čedadu človeka, ki bi znal sezidati tak most, da bi mu ne bilo treba stebrov!“ je dejal tujec.

Mestni očetje so pogledali tujca, župan pa je rekел:

„Tujec, ki se tako širokoustiš, pa nam ga zgradi ti!“

„Rad!“ je bil pripravljen tujec.

„S suhim zlatom ti plačamo!“ je obljudbil mogočno župan in mestni očetje so pritrdili.

„Ne maram zlata!“ jih je zavrnil tujec in nemalo so se vsi čudili, kako more odklanjati zlato plačilo.

„S čim naj potem plačamo tvoje delo, ako ga res dovršiš?“ je hotel vedeti župan, gladil svojo dolgo brado in gledal zvedavo čudnega tujca.

„Preden si morete misliti, bo most dograjen, za plačilo pa si vzamem prvo bitje, ki pojde čezenj!“

„Hahahaha!“ se je zasmejal župan in so se zasmejali mestni očetje.

„Ste zadovoljni?“ jih je vprašal tujec.

„Zadovoljni, zadovoljni, muhasti mojster!“ so dejali in mu segli vsi po vrsti v roko, da bi pogodba držala. Vsak se je čudno skremžil, ko se je rokoval s tujcem, a bil je tih . . .

Ono noč se je bliskalo in je grmelo in lilo, kakor bi se bližal sodni dan. Župan in mestni očetje so bili nemirni. Vsa-kega je pekla roka, kakor bi jo imel v ognju, in vsak je vedel po tem, da se je rokoval z vragom, ki jim gradi most. Roka jih je pekla, še bolj jih je pekla vest, ki je vsakemu posebej očitala, da bo odgovoren za dušo, ki jo bo dobil vrag za plačilo . . .

Proti jutru je neurje ponehalo, nebo se je zjasnilo in sonce se je prismejalo in je vzbudilo župana in mestne očete, ki so drug za drugim prišli k Nadiži in gledali in niso vedeli, ali sanjajo ali je resnica, kar vidijo. Pred njimi se je bočil preko Nadiže v velikem loku zidan most . . .

Tujec je pristopil k županu:

„Most sem napravil, župan, in rad bi plačilo!“

„Počakaj, mojster, kak dan! Preden pustimo koga čez most, moramo imeti še sejo, da se pogovorimo o mostnini!“ je prosil župan in tujec je bil zadovoljen, samo rekel je, da več ko tri dni ne more čakati . . .

Župan in mestni očetje so se zbrali k seji in so modrovali in modrovali, kako bi se rešili vraka, ne da bi mu plačali most z dušo, a izmodrovati niso mogli ničesar. Minil je prvi dan in minil drugi in že se je zorilo jutro tretjega dne, ko je rešil župana in mestne očete birič iz zadrege. Povedal je, kaj misli, in je šel na trg in k vsem trem mestnim vratom in je bobnal in razglašal:

„Črni mojster, ki nam je zgradil v eni sami noči most, zahteva za plačilo prvo bitje, ki pojde čez. Kdor bi koga žrtvoval, ne bo plačeval mostnine in še mošnjo zlatnikov dobi! Zdaj je čas, zganite se, da vas kdo ne prehititi!“

Birič je bobnal in razglašal od jutra do poldne, a ne enega ni navdušil, prestrašil pa vse, ki so se križali in se niso upali bližati se mostu.

Ko se je birič že mislil vrniti in povedati županu in mestnim očetom, da ni nič opravil, je stopil k njemu pastir iz hribov, ki je bil prinesel prodajat na trg ovčji sir in je vsega prodal razen najmanjšega hleba.

„Jaz bi rad zaslužil ono mošnjo zlatnikov,“ je rekel hribovski pastir in gladil svojega psa, ki ga je spremljal na vseh potih.

Birič je šel in je povedal županu in mestnim očetom, da e našel človeka, ki jih reši skrbi.

Zbrali so se pred mostom župan in mestni očetje in meščani, ki so bili radovedni, kako odnese črni mojster — drugače se mu niso upali reči — ubogega hribovskega pastirja . . .

„Crni mojster, prišli smo, da te plačamo!“ je dejal župan in pokazal pastirja.

Pastir je vzel z ramena vrečo, segel vanjo, privlekel iz nje kolo sira in ga potočil čez most, kar se je dalo. Pes, ki je dotlej stal ob pastirju, je planil za sirom, pastir se je pa smejal.

Črni mojster je bil opeharjen. Jezno se je dvignil izpred župana in mestnih očetov in videli so, kako je švignil kakor blisk pod mostom, ga za spoznanje okrušil, a ni imel časa, da bi ga porušil . . .

Hribovec je dobil mošnjo zlatnikov in je moral zato še prvi čez most, da bi videl župan, ki mu je segala siva brada do pasu in je bil moder, in da bi videli mestni očetje, ali je s psom ugnal peklenškega mojstra. Srečno je prišel pastir čez most in se vrnil k svojim čredam v gore, kjer je zadovoljno živel . . .

Dolgo je živel pastir in ko se je postaral in je videl, da je s pridnostjo podvojil in potrojil zlatnike, katere je bil tako lahko zaslužil v Čedadu, je šel na Staro goro in tam molil v samoti in se pripravljal na smrt. Ker ga je v molitvi motil večkrat oni črni mojster, ki je zgradil Čedajcem most, in se je pastir bal za svojo dušo, je tri dolga leta nosil iz Nadiže in Arbeča kamenje in pesek in potem je tri dolga leta žgal apno in še tri dolga leta sam zidal in dozidal Mariji cerkev. Ko so prvič zazvonili zvonovi in so prvič brali sveto mašo pred Marijinim altarjem, je stari pastir vesel pristopil k obhajilni mizi, prejel Gospoda in umrl. Njegova duša -- bel golob -- je trikrat obletela cerkev in se potem dvignila pod nebo, ki se je odprlo, in sama Marija je ujela dušo ptico in jo nesla nebeškemu Očetu, da bi mu prepevala na veke vekov trikrat sveto pesem . . .

Od tedaj ni bilo več črnega mojstra na Staro goro, v Čedadu pa je ostal njegov most in zgodba o njem je šla iz roda v rod . . .

LEGENDA O ZLATEM STUDENCU

Pred davnimi leti je bilo, ko sveta Lucija v Dražgošah še ni imela svojega gospoda in so maševali v njeni cerkvi samo tretjo nedeljo po veliki noči, nedeljo po sveti Ani, na praznik Marijinega imena in na dan svete Lucije gospod iz Selc. Tiste čase je bilo hudo na svetu; Turki so prihajali z neznanskimi vojskami v naše kraje in še sveta vera je bila v nevarnosti in sam ljubljanski škof so prišli in se niso strašili ne grap ne strmih poti in kozjih stezá, da bi hribovce potrdili v pravi veri. Mnogo je zaledla njihova beseda, a še bolj je utrdila ljudi sveta Lucija v Dražgošah, ki je ozdravljala slepe na očeh in v duši.

Takrat se je zgodilo še drugo čudo.

Ko so videli Dražgošani, oni Pod cerkvijo in Na pečeh, kako nogočno priprošnjico imajo pri Bogu in kako se je razširila njena slava po deželi na vse strani do Krope in Bohinja, do Kranja in Ljubljane, na Dolenjsko in Notranjsko, čez Petrovo ordo po Baški dolini na Tolminsko in še v druge daljne kraje, da so prihajali romarji od blizu in daleč, jim je bilo žal in sram ih je bilo, ker so bili leseni altarji v njihovi cerkvi tako revni n vsi svetniki in svetnice v njih tako nič nebeški. Sveta Lucija e bila s svojima tovarišicama sveto Katarino in sveto Barbaro z glavnem altarju prav tako uboga kakor sveti škofje, papeži n učeniki v stranskih altarjih, in angeli, se je zdelo, da igrajo same žalostne pesmi . . .

Dražgošani so ugibali, kako bi revščino božjih svetnikov in angelov zabrisali in jih napravili take, da bi se sami in še romarji v cerkvi ne zavedali, da so na revni zemlji visoko pod Jelovico, kjer odmevajo krampi, ki udarjajo za železno rudo, temveč bi se jim zdelo, da so v samem nebeškem raju ali vsaj na njegovem pragu in gledajo nebeško glorijo . . .

Sveta Lucija in sveta Katarina in sveta Barbara in sveti Ingvin — Novin so mu pravili in mu še pravijo — s svetim Miklavžem in svetim Gregorjem in sveti Anton Padovanski s svetim Urhom in svetim Avguštinom in sveta Ana in še sveti Matija in sveti Florijan in še dolga vrsta svetnikov in svetnic in še vsi angeli božji iz vseh deveterih korov in še Mati Marija in sama presveta Trojica so vedeli za pobožne želje Dražgošanov in ker so poznali revščino svojih hribovcev, so jim napravili posebno veselje . . .

Lepa poletna nedelja je bila in sonce je žgalo in žgalo in se sredi pasjih dni ni brigalo, da je izsušena zemlja pokala, da so ljudje vzdihovali in se bali, da vzame vse konec in ne bo ne otave ne fižola ne prosa ne repe ne ajde, ki so jo do svete Ane spravili v zemljo.

Dražgošani, ki so se vračali iz Selc od zgodnje maše in se vzpenjali v breg proti domu, so gledali na desno in levo njive in travnike v dolini in v rebri in so tožili in vzdihovali. Še bolj so tožili in vzdihovali oni, ki so prihajali od desete maše, ker pod poldan je bilo, ko da hodijo po žerjavici — iz tal je peklo in žgalo in z neba.

„Bog se nas usmili in sveta Lucija in sveti Novin in sveti Anton in sveta Ana in vsi naši svetniki nam pomagajte!“ so prosili.

Preden so bili Pod cerkvijo in Na pečeh, se jih je Bog usmilil. Tam dolj iznad Blegoša se je vzpel oblak in se širil in razširil nad Ratitovec in Koprivnik in Mladi vrh in Stari vrh in še nad Jelovico in senca je legla na Dražgoše in doline pod njimi in v smrekovih in jelovih gozdeh je zavrsalo . . .

„Huda ura bo!“ so vedeli Dražgošani in mežnar je šel zvonit, da bi priplaval glas zvonov do neba in bi se Bog usmilil in posal le lep, pohleven dež, ki bi napojil zemljo in obnovil rast in življenje.

Senca se je strnila sredi popoldneva v pravi mrak, zabliskalo se je in zagremelo in kot bi se odprle vse nebesne zatvornice, se je usulo in lilo med bliskom in gromom. Mežnar je zvonil in zvonil in ko je odzvonil, ni mogel domov, ker lilo je še vedno tako neznansko, da ni pomnil kaj takega, čeprav je nosil že šest križev.

„Pa počakam!“ je sklenil in dasi mežnarji niso vedno najpobožnejši ljudje, je stopil izpod zvonika v cerkev, sedel v klop in se zagledal v veliki altar in premišljeval, kako hudo mora biti človeku, ki je slep. In še je pomiloval sveto Lucijo za njeno grozno martro, ko je gledal oči, ki jih je držala v rokah, potem jo pa veličal za čudež, ki ga je Bog storil nad njo.

Tako je premišljeval in molil in v soparnem vzdušju, ki je ostalo v cerkvi, in od utrujenosti celega tedna je sklonil glavo med roke na klopi in že je zadremal. In ko je dremal, je videl vse lepše: sveta Lucija in njene nebeške družice in tovariši niso bili več revni in ubožni, svetili so se, ko da so pravkar prišli iz nebes, in altarji so tudi bili ko pravi nebeški troni . . .

To je videl mežnar in še je slišal, kako so neznansko lepo zaigrali angeli na altarju svetega Antona, oni z drugih altarjev pa so s švetniki in svetnicami zapeli:

„Hvaljen in slavljen bodi na veke, Gospod, ki si nas tudi v revni leseni podobi poveličal iz zlatega studenca svoje milosti in dobrote! Hvaljen in slavljen na veke! . . .“

Pesem je bila tako sladka, da je bil mežnar kar žalosten, ko je prenehala, in se je zdramil. Nič ni bilo več nebeškega sijaja v cerkvi, le solnčni žarki so prodirali skozi okna in nadomeščali nebeško lepoto, ki jo je pravkar gledal.

„Izlilo se je in prevedrilo!“ je pomislil, vstal in šel, zaprl cerkev in ko je pogledal po gorah, rebrih in dolinah, ki so se kopale v večernem soncu vse sveže in oživljene, je obstal, prisluhnil in se začudil:

„Kaj le tako klokota in šumi za cerkvijo! Pa ne, da bi pri vrel po takem nalivu kak studenec iz tal? Kar pomnijo, ga ni bilo. Slabo bo to tik za cerkvijo, vlaga pride v zidovje in še v altarje . . .“

Stopil je za cerkev, da pogleda, kaj je, in je ostrmel: zlat studenec je vrel iz tal in polnil kotanjo, ki se je svetila ko samo nebeško sonce . . .

„Hvaljen in slavljen bodi na veke, Gospod, ki boš tudi v revni leseni podobi poveličal naše svetnike iz zlatega studenca!“ je bil ginjen mežnar in je hvalil Boga z besedami, kakor so mu ostale iz pesmi, ki so jo peli svetniki, svetnice in angeli . . .

Še tisti večer so se zbrali Dražgošani v cerkvi in hvalili Boga, ki jim je obudil zlat studenec, drugi dan pa so pustili vse delo, s korci so zajemali zlato v posode, ga nosili v cerkev in preden je sonce v tretjič zašlo, so se svetili svetniki in svetnice in vsi nešteti angeli, ko da so pravkar prišli iz nebes, in vsi altarji so bili ko pravi nebeški troni . . .

Ko se je v beli cerkvici vse pozlačeno lesketalo in ni bil prikrajšan niti najmanjši angelček, so bili Dražgošani veseli in

so začeli misliti še na svojo revščino, da bi vsak zajel zase vsaj korec zlata. Šli so, a zlati studenec je bil medtem usahnil . . .

Nič niso mrmrali, mežnar je pa rekel:

„Bog že ve, kaj dela. Zdaj smo vsi zadovoljni in edini, če bi pa ostal studenec, bi bil, ker nismo svetniki, vsakemu korec zlata premalo in kdo ve, kaj bi nastalo iz božje dobrote!“

* * *

Pred nekaj leti sem slišal to zgodbo, a napisal sem jo oni dan, ko me je zanesla pot v Dražgoše, kamor je hodil tako rad naš Krek, zadnja leta z bonboni, da so ga bili otroci veseli, ko jih jim je delil in znašal z njimi hosto in kuril po gmajnah in bil srečen in zadovoljen daleč od sveta, ki se je zaganjal vanj . . . Te zgodbe Krek ni poznal, ker sicer bi jo bil v svoji „Sveti Luciji“ povedal. Drugače je razložil zlate dražgoške altarje, jaz sem pa verjel v legendu, ko sem jih gledal, čeprav je govoril napis o restavraciji nelegendarno.

LEGENDA O KRAJU, KJER NI VRABCEV

Vrabec — *passer domesticus* ali kako je že njegovo znanstveno mednarodno ime — je znan ptič in živi . . . no, kaj bi pravil, odprite Erjavca ali Poljanca ali katerokoli učno knjigo! Kakor je navaden, obče znan in malo cenjen ptič, ima le slavno zgodovino, saj ga omenja že sveto pismo in latinski klasiki so ga tudi poznali, vsaj Katul, ki mu je zapel celo milo pesem — elegijo, ko je zaprl nezaupni očesci in ni več ugotavljal v rokah lepe Lesbije, da je živ, živ . . . Tudi Župančič mu je zapel pri nas lepo pesem in Cankar ga je ovekovečil, anarhista, v hiši Marije Pomočnice.

Pa naj pišem še jaz o njem?

Ne bi pisal, a zadnjič sem se spomnil nanj, ko sem ga pogrešil. To in bolezen, ki se ji pravi *enthusiasmus localis*, kar bi se slabo slovenski reklo krajevno navdušenje, sta mi potisnila pero v roko, da povem še svojo o vrabcu.

Čudovito lep kraj je Planota, visok otok med dvema rekama. Sredi žitnih polj, valujočih v poletnem soncu, se sveti bela cerkev, na levo in desno pa se v spoštljivi oddaljenosti po gorrenjsko bahajo lepe hiše in vseokoli se razprostira gozd, gozd, ko da pljuskajo ob obalo zeleni valovi, nad vsemi pa nebo, po dnevu visoko s svojim soncem, po noči nizko, da bi lahko stopil na „rimsko cesto“ in sedel v „koroški voz“ ter se odpeljal gor čez jezero . . .

V tem čudovito lepem kraju so čudovita jutra, ko se življeno drami in vzdrami, čudoviti dopoldnevi, ko se vse giblje, čudoviti popoldnevi in večeri v soncu in bajnih zarjah . . . Ves sem bil srečen in zadovoljen, ko sem jih živel, a vendar nečesa sem pogrešal. Ugibal sem in ugibal, kaj bi naj bilo, a uganiti nisem mogel. Zadnjič, ko je kukavica drugič to leto — gozdna in ljubljanska — nehala kukati in sem razmišljal o pticah selikah, me je vprašal moj mali:

„Vrabci so tudi že odleteli, ne?“

„Lej ga, vrabci se ne selijo!“

„Pa jih na Planoti ni več!“

„Jih sploh ni!* se mi je odkrilo. In potem sem baral stare in mlade ljudi o vrabcih, kako da jih na Planoti ni. Začudeno so me poslušali, gledali okoli sebe in na strehe in presenečeno ugotavliali, da jih res ni.

„Osemdeset let živim na Planoti, pa do danes nisem vedel, da ni pri nas vrabcev!“ mi je rekel star očanec.

In od hiše do hiše je šlo:

„Pri nas ni vrabcev!“

„Ali je to božja kazen ali posebna milost?“

„Žita je na naših poljih dovolj, strehe imamo, pod cerkveno je še posebno dosti prostora — pa jih res ni in ni! Le zakaj?“

Zakaj? Tudi jaz bi rad vedel. Šel sem in listal po Valvazorju, ki ve toliko čudovitega povedati — o vrabcih na Planoti molči. Torej jih — jasno! — za njegovih časov tudi ni bilo . . .

Stopil sem k župniku — zelo ljubezniv, prijazen in gostoljuben gospod so — in mu potožil, kako zanimivo ornitološko vprašanje rešujem, a ne vem, kje in kako bi ga zgrabil, da bi ga rešil, ko mi je Valvazor odpovedal svojo pomoč . . .

„Kaj, če bi v farni kroniki dobil kake podatke?“ sem vprašal.

„Ne verjamem,“ pravi, „a poglejte! Zasluzno delo bo to in spominsko ploščo vam vzidamo v transformator, ki stoji od pomladi na najlepši točki Planote, in z žarnicami jo ovenčamo, ki bodo gorele noč in dan v vaš spomin in vašo slavo, če bo Završnica tudi ob soncu dajala tok – ob nedeljah ga ne daja – in če bodo Planotarji prevzeli stroške za ta žareči, nevenljivi venec, hahahaha! . . .“

V arhivu sem premetaval knjige; bolj ko je bila zaprašena, večje upanje sem imel vanjo. Iz slovenskih zapiskov sem prešel

v nemške in iz nemških v latinske. Vse prazno in pusto: vreme, nesreče, uime, bolezni, potresi, prepiri, tožbe . . .

„No?“ je vprašal župnik, ko je odzvonilo poldan.

„Še nič!“ sem vzdihnil in si brisał pot, ki mi je curkoma lil s čela . . .

Popoldne sem nadaljeval in večerilo se je že, ko sem skoraj privrskal k župniku v sprejemnico.

„Hevreka! Hevreka! Našel sem!“

„Ni mogoče!“

„Je! Poslušajte!“

In sem odprl knjigo in z orumenelih listov bral:

„Cum Planitiem venissem, valde miratus sum . . . Ko sem prišel na Planoto, sem se zelo čudil, da tukaj ni požrešnih vrabcev, o katerih stoji v pismu, da ne eden ne pade raz strehe brez volje Očeta, ki je v nebesih. Torej je Očetova volja, da jih ni na Planoti. Ali so vrabci krivi ali ljudje, nisem vedel in nisem hotel soditi in sem baral. Kar sem zvedel iz ljudskih ust, to napišem

Ko je iskala Marija na Gorenjskem kraj, kjer bi v miru počivala in pestovala nebeško Dete Jezusa in milost prosila po božnim romarjem, jo je pripeljala pot tudi na Planoto, kjer je zorelo žito, da nikdar takega, a je bilo tudi vrabcev, ko da so se zbrali iz devetih fará, in so bili nadlega in sedma šiba božja. V polju so jih strašili grozni možje, a vrabci se jih niso bali . . .

Marija je prišla z Jezuščkom v naročju iz doline in komaj je stopila na Planoto, so se vrabci začeli na vse pretege dreti okoli groznega strašila: „Živ, živ, živ! . . .“

Strašilo je grozilo s kolom in mali Jezus se je ustrašil, stisnil se je k Materi in se začel jokati in je jokal in jokal. Nebeška Mati ga ni mogla potolažiti in se je morala vrniti.

Tedaj je prišel iz vasi nedolžen otrok in je videl Mater in Otroka, ki je jokal, in je slišal vrabce in je zaklical:

„Nič ne jokaj, nič se ne boj, saj ni mož živ, saj ni hud, le strašilo je, ki se ga še vrabci ne bojé! Kar vrnita se, saj pri nas so dobri ljudje!“

Jezus je slišal otroka in se je potolažil in se še s solzami v očeh smehtjal, ko je videl malo, kako se je približala grozemu možu in ga zgrabila in potresla. Mati pa se je obrnila in je milo spregovorila:

„Bog ti plačaj, ljubi otrok, da si mi utolažil Dete, ki ga je bilo tako strah. Vrneva se pa ne, ker v kraju, kjer je točilo moje Dete solze, bi bila žalostna. Za spomin na ta dan pa naj

bo vrabski rod kaznovan: pri tej priči naj zapustijo Planoto požrešni ptiči!"

Jezus je dvignil roko in otrok je videl, kako so se dvignili vrabci iz žitnih polj in odleteli kakor črn oblak in tiho, kakor bi bili pozabili na svoj živ žav . . .

Mati z Otrokom je šla v Ljubno . . .

Tako sem slišal in tako verjamem z otrokom in ljudstvom to lepo prigodbo in sem jo napisal, samo žal mi je, da ni Mati ostala pri nas na Planoti, in zato od danes, ko sem zvedel vse to, ne morem trpeti vrabcev in ne pojdem s Planote, tudi če bi me hoteli škof v Ljubljano k Šenklavžu med same korarje . . . " "

Ko sem prebral župniku dragoceno sporočilo njegovega davnega prednika, se je smehljal in bil v vidni zadregi. Skrbela ga je obljuba, ki mi jo je nepremišljeno dal. No, ob čaši vina, s katerim sem si poplaknil zaprašeno grlo, sem dobrohotno zavrnil vse zunanje časti, češ, rešeno vprašanje -- problem, sem rekel učeno -- odtehta z zadovoljnostjo, ki jo vzbudi, vse in tudi spominsko ploščo v transformatorju, pa naj bi jo krožil še tako žareč venec noč in dan . . .

LEGENDA O SV. JOŠTU IN OTROKU, KI SE JE IZGUBIL

Kdaj je bilo to?

Zdavnaj, zdavnaj, ko so še pri Sv. Joštu na Gorenjskem živeli menihi.

Poslušajte!

Pod Svetim Joštom nizko v rebri je živel kmet Bukovec, ki je bil premožen gruntar. Od jutra do večera je leto in dan sam delal in vlekel, ko da bi ne imel božjega pod palcem. Žena mu je pomagala in se trudila, a ko ji je bilo dela le preveč, se je jezila in menila, da bi lahko najeli delavce, ki bi pomagali vsaj ob času, ko zrastejo človeku opravki in skrbi preko glave in ne ve, česa naj bi se lotil.

Mož jo je poslušal, molčal in mislil svoje.

„Delavec, že, že, a treba ga je rediti, treba ga je plačati. Vsak izdatek, ki ga imaš po nepotrebnem, pomeni za dom škodo. Dokler sam lahko garam, mi ni treba izdajati. Tako bom grunt ohranil neokrnjen in otrokom, če mi jih Bog dá, bom lahko rekel: Če boste delali tako, kakor sem delal jaz, vam ne bo slabega vse vaše žive dni!“

Tako je mislil Bukovec in je delal in garal in ko mu je Bog dal otroka, ki so ga krstili za Aleša, je delal in garal za dva, zakaj žena mu ni mogla pomagati. Nič ni bil radi tega hud, še večje veselje je imel z delom, saj je vedel, da dela za sina, ki mu bo čez nekaj let že poganjal voli, ko bo oral.

Vesel se je Bukovec vračal z dela in vsakokrat, ko je opravil z živino, jo napojil, ji položil krme in ji postlal, je vzel materi malega Aleša in ga pestoval in še mu kazal izpred hiše, kaj vse bo njegovo, ko doraste.

Šlo je prvo leto, šlo drugo in za njimi je minilo tretje in še četrto je poteklo in Aleš je bil v petem letu. Sam je ostal, nobenega bratca ni imel in tudi nobene sestrice.

Ljudje, revni kajžarji, ki so imeli na kupe otrok, so Bukovca, bogatega gruntarja, opravljalni, češ, da skopari in se boji še otrok, ki bi jim moral grunt deliti.

Pa ni bil tak Bukovec. Še desetnika ne bi gonil od hiše, vesel bi ga bil kakor onih drugih devet, ki bi mu jih Bog dal. Ljubezen, ki bi jo moral deliti desetim, je vso užival Aleš, ki ga je oče jemal s seboj na njive, na travnike in še v gozd, dasi mnogokrat proti materini volji.

Bilo je sredi poletja.

Bukovčevi so imeli na oddaljenem travniku seno pokošeno in ko se je popoldne nebo pooblačilo, je pustila mati Aleša

doma, mu zabičila, naj se nikamor ne gane od hiše, in odšla v travnik, da bi pomagala očetu in bi napravila še pred dežjem kopo.

Aleš je ostal doma.

Pred hišo se je igral v pesku, se jezil na kure, ki so mu silile kar pod roko, meneč, da pridejo z Alešovo pomočjo hitreje do kakega ogreca ali črva, nego če bi same brskale.

Ko se je bilo sonce povsem skrilo za temne oblake, ki so se podili kakor neznanski zmaji preko neba in je v njih od časa do časa zažarelo, kakor bi bruhalo ogenj, in so se še oglašali tako zamolklo bobneče, je postal Aleš strah in pustil je pesek in kure in ugibal, kaj naj napravi.

Čakal je, gledal, se li prikaže kod mati ali oče, pa je čakal in gledal zaman

Pomislil je Aleš, kaj če bi se napotil k Rebrnikovim, katerih dom je bil prav tako samoten na onem bregu, kakor njihov tostran.

„Tam so Nacek, Joštek, Janezek pa še Minka, Špelica in Katrica. Lepo bi bilo, igrali bi se in nič bi se ne bali, ker bi nas bilo toliko. Še medveda bi se ne ustrašili, nagnali bi ga, da bi se moral kar valiti po bregu. Tako bi mu pokazali! . . .“ je modroval Aleš v svoji mladi glavici in sam s seboj govoril in še mahal grozeče z roko, zakaj medveda kosmatinca, o katerem mu je pripovedoval včasih oče, si je prav živo predstavljal . . .

„Če me pa ne bodo hoteli Nacek in Joštek in Janezek in Minka in Špelica in Katrica, ker sem majhen in se ne znam igrati, tako kakor oni, pojdem pa v travnik k očetu, ki mi ni rekel, da ne smem od doma. Oče ne bo hud in tudi mati ne bo smela biti.“

Tako je domodroval Aleš in ni nič več pomical, čeprav se je že nagibal večer in se je temnilo in temnilo. Ubral jo je izpred hiše, ko da gori za njim . . .

* * *

Bukovec in žena sta hitela in hitela in napravila sta v senožeti kopo, ne da bi jima zmočil dež tako lepo posušeno seno. Oblaki, ki so se hudourno podili čez nebo, so jima prizanesli prav do večera, ko sta končala svoje delo in se zahvalila Bogu in svetemu Joštu, da jima je šlo vse srečno izpod rok. Ko sta se vračala domov, so začele padati prve debele kaplje in pospešila sta, da bi prišla še pred ploho pod streho.

Pa je začelo bliskati se in grmeti, kakor bi se podiral svet, in premočena sta prišla do nekega senika, kjer sta vedrila in čakala, da se unese.

Mati se je križala in prosila Boga in svetega Jošta in vse svetnike, naj bi pregnali hudo uro, zakaj skrbelo jo je, kaj dela Aleš v takem vremenu, ko se je že zmračilo.

„Od strahu skoprni, revež!“ je menila.

„Pa pojdiva,“ je dejal mož, „saj kakor kaže, bi morala vedriti vso noč! Mokra sva že tako, če naju še malo opere, nič ne dé, obleka se že posuši!“

In sta šla.

Lilo je od njiju, ko sta prispela domov.

Vrata sta našla odprta, Aleša nikjer.

Mati se je preoblačila in klicala sina, a ni ga priklicala, ni se ji oglasil.

„Zaspal je kje in te ne sliši,“ je rekel oče.

„Da bi tako trdno spal?“ je podvomila mati.

„Zadelal se je, da bi ne videl bliska in da bi ne slišal groma!“ je bil oče prepričan.

Mati je stopila iz hiše v čumnato, prevrgla tam postelje, a Aleša ni našla.

„Ni ga in ni!“ je dejala, ko je prišla iz čumnate, in ne da bi čakala, kaj ji poreče mož, je šla še v gorenjo hišo in še v vse druge prostore, iskala in klicala — Aleša ni našla.

Stopila je še z možem v hlev, če bi se zatekel k živini, da bi ne bil sam. Tudi v hlevu ni bilo Aleša in ne na podu in ne na skednju.

„O ti moj Bog, le kam se je mogel izgubiti? Kako sem mu priporočila in zabičila, naj ostane doma in se nikamor ne gane! Če bi vedela, da me spravi v take skrbi, bi ostala sama doma, saj seno bi čakalo!“ je bila mati vsa iz sebe.

„Veš kaj?“ je vprašal oče.

„No, govor!“ je bila mati nestrpna.

„Tako mislim, da je moral iti k Rebrnikovim, kjer so ga pridržali, ko tako lije,“ je povedal oče svoje.

Materi se je odvalil kamen od srca.

„Saj res,“ je rekla, „tam bo in nikjer drugje! Kar napravi se in ponj pojdi!“

„Samo živino grem še vardevat, potem pa pojdem,“ je dejal oče.

„Nič ne boš odlašal, pri priči se odpravi ponj! Za živino bom že jaz poskrbel!“ mu je odgovorila mati in oče Bukovec se je moral napraviti in iti med nalivom, bliskom in gromom k sosedu na oni breg . . .

K Rebrnikovim ni bilo tako daleč, a v takem vremenu se je še Bukovcu pot vlekla in se mu zdela neznansko dolga. Poznal je pot, a ker je bila noč ko v rogu, je previdno stopal in je samo takrat, ko se je zabliskalo, pospešil svoj korak. Mrmral je in godrnjal in prvikrat se je jezil nad sinom, ki mu

je napravil tako sitnost, da mora v takem vremenu in ves utrujen od dnevnega dela laziti za njim . . .

Mati je poskrbela za živino in še je zakurila ogenj, pristavila večerjo in v mislih spremljala moža in sina, medtem ko je zunaj lilo, se bliskalo in grmelo.

Vsakotoliko je stopila na vrata in zaklicala, da bi jo mož slišal in se oglasil.

„Dolgo ju ni,“ jo je zaskrbelo in čuden strah jo je prevzel, kaj če mož ni našel pri Rebrnikovih Aleša . . .

Polita kaša je že čakala na mizi in se kadila in že shladila, ko je zaslišala v temi korake.

„Hvala Bogu in svetemu Joštu, zdaj gresta!“ se je mati vzveselila in šla na vrata.

„Ali ga pelješ?“ je zaklicala.

Nihče ji ni odgovoril.

„Za božjo voljo, ali si prišel ob jezik?“ je bila huda, zakaj po hoji je poznala, da se vrača mož.

Mož se še nii oglasil.

„Jezuš, Marija, ali nisi našel Aleša?“ je mati kriknila v neurno noč, zakaj ob molku se ji je težka slutnja spovrnila in strah se je bil prevrgel v resnico, ki ji je stisnila srce, da je v grozi ko okamenela.

„Nisem ga našel. Pri Rebrnikovih ga ni bilo in tudi videli ga niso nič,“ je povedal oče, ko je prišel do vrat, in je bil, kakor da se je v kratki uri postaral.

„Moj Bog, moj Bog!“ je vzdihovala mati in se ni dotaknila kaše, ko sta prišla v hišo. Tudi očetu ni teknila in je kmalu odložil žlico.

„Kaj naj začneva zdaj?“ je vprašal.

„Moliva!“ je rekla mati.

In oče je vzel z žeblja pri vratih, kjer je bil kropilnik, rožni venec z debelimi lesenimi jagodami in sta molila in molila in še pristavljala prošnje k Mariji in po vrsti k vsem svetnikom, kar sta jih poznala iz bližnjih in daljnih cerkvá, da bi jima ohranili sina Aleša in bi ga še kdaj zdravega našla.

Ko je oče legal, je mati v hiši pokleknila pred soho svestega Jošta, ki je stal na polici v kotu pod bridko Martro v svoji rjavi meniški obleki že ves črvojeden, zakaj star je bil kakor hiša, v katero ga je postavil prvi Bukovec, da bi mu varoval dom in družino pred nesrečami in nezgodami . . .

„O sveti Jošt,“ je prosila mati, „k tebi se zatekam z vsem zaupanjem in te prosim iz dna svojega srca in iz vse duše, obvaruj mi mojega sina, reši ga, če je v nevarnosti! Obljubljjam ti, da poromam k tebi z njim in ti bom darovala vse, kar bi mogla, samo če ga najdemo še živega! . . .“

Tako je molila mati in zdelo se ji je, kakor bi ji sveti Jošt pokimal in se za spoznanje nasmehnil . . .

Potolažena je vstala in šla in legla. Zaspati ni mogla. Mislila je na sina in molila in molila . . .

* * *

Aleš je hodil in hodil, a k Rebrnikovim ni prišel, da bi se igrал z Nackom in Joštkom in Janezkom in še z Minko in Špelico in Katrico. Dolgo je hodil in tudi v travnik ni prišel. Nič ni vedel, koliko časa hodi, čeprav se je zmračilo in se je bliskalo in grmelo. Globoko v gozd je zašel in pod temnimi smrekami, ki so zgrinjale svoje goste veje nad stezo, ni čutil prvih debelih kapelj, samo slišal je, kako v vrhovih šumi in škropota, kar mu je vzbudilo prvi strah, zakaj o škratih je že slišal priovedovati in bal se je, da ne bi prišli ponj in ga od-

vedli kdo ve kam in bi potem nikdar več ne videl matere in očeta. Z boso nogo je stopil na nekaj mehkega, spolzkega in zazeblo ga je prav do kosti in je obstal. Zabliskalo se je in pred seboj je ugledal na tleh črno, rumeno lisasto žival — močerada, ki ga dotlej še nikdar ni videl.

Groza ga je zgrabila.

„Kaj, če je to mladi zmaj, kakršne imajo škratje? Stari potem tudi niso več daleč. Joj, če me ovohajo! Zaženejo se name in me raztrgajo!“ se mu je vzbujalo v mladi glavi in hitreje se je zagnal po stezi, da bi ušel groznim zmajskim pošastim . . .

Tedaj je v bližini treščilo in ulila se je ploha, da se je steza nenadoma spremenila v potok, ki je drevel nizdol, kakor da se mu neznansko mudi v Savo, ki je šumela nekje daleč spodaj v dolini.

Aleš je za trenotek kakor odrevenel, potem pa je začel jokati in klicati mater in očeta.

Zaman.

S steze je stopil v stran in je stal ob melini, ki je bila globoko izpodkopana in bi se mogel skriti vanjo pred dežjem. Temna je bila in črna in zgrozil se je ob misli, da stoji pred zmajskim brlogom. Bežal bi, a kakor da so mu noge zvezane, se ni mogel ganiti.

„Če bi bili v jami zmaji, bi ne bila tako temna. Oči bi zmajem kar gorele in še iz ust bi jim švigal plamen, kakor onim, o katerih so mi doma pravili,“ je modroval po svoje in se opogumil ter stopil pod streho, kjer je sedel na suho in strmel v viharno, neurno noč . . .

Aleš je drgetal od mraza in strahu in ker je upal, da ga pridejo starši iskat, je gledal niz dol po stezi, kdaj bi zaslišal korake in zagledal luč, ki se mu bliža.

Čakat je in čakal, a ni dočakal, da bi zaslišal korake in zagledal luč.

Pač!

Že se mu je tožilo in komaj je še gledal in se premagoval, da ne bi zaspal, ko je videl, kakor bi se tam doli med drevjem svetlikalo in bi se nekdo bližal.

„Mati! Oče!“ je zaklical.

Mati in oče se mu nista oglasila in njegov strah je rastel in rastel, zakaj misel na škrate in zmaje se mu je povrnila in začel je tako bridko jokati, da bi se moral usmiliti tudi škratom in zmajem . . .

Luč, ki se je svetlikala izmed drevja, se je približala in obsvetila jamo, v kateri je Aleš jokal.

„Aleš, kaj se jočeš?“

Tako sladko, tako milo je bilo vprašanje, da je Aleš nehal jokati, si otrl z obema rokama objokane oči in začudeno pogledal, kdo bi bil, ki ga je ogovoril.

Pred njim je stal mož, oblečen v rjavo haljo, zakriviljeno palico je imel v roki, luči pa nič. Okoli glave mu je žarel obroč, ki je tako svetil, da je bilo okoli njega kakor po dnevnu, in dasi je lilo, ni bil moker, zakaj dež se je umikal pred neznanim možem.

„Aleš, kaj se jočeš?“ ga je znova vprašal neznani mož še bolj sladko in milo.

Aleš se je opogumil in nič več ga ni bilo strahi, ko je bil mož tako prijazen in se je še smehljal.

„K Rebrnikovim sem hotel iti, da bi se igral z Nackom, Joštkom in Janezkom pa še z Minko, Špelico in Katrico, ker sem bil sam doma. Če bi me ne marali, bi šel k očetu in materi v travnik . . .“

„Ali ti ni mati naročila, da ostani doma?“ je vprašal mož resno in Aleš je vzdrhitev, zakaj čutil je, da mu očita neubogljivost.

„O, saj bom zmerom priden,“ je Aleš obljudbil in oči so se mu orosile.

„Če boš priden, pa pojdi z menoj!“ je bil mož zopet prijazen, stopil bliže in prijel Aleša za roko.

Čudna toplota je spreletela Aleša in nič se ni branil, da ne bi šel z neznanim možem. Tik ob njem je stopal vkreber in se čudil, da hodi po suhem, čeprav je pred njima in za njima lilo in se je bliskalo in je grmelo . . .

Šla sta in šla in sta govorila in mož ga je še vprašal, če ima svetega Jošta rad in če bi mu služil.

Majhen je bil Aleš, a oni trenotek je modro odgovoril:

„Če je sveti Jošt tako dober in prijazen, kakor si ti, ga bom imel zmerom rad in tudi služil mu bom, ko bom velik!“

Neznani mož ga je potrepljal po ramenu, se nasmehnil in nu je rekel:

„Majhen si, Aleš, a zapomni si, kaj si mi obljudbil! . . .“

Prišla sta pod vrh in preden se je Aleš zavedel, ga je grabila trda roka in nekdo ga je nesel v naročju skozi temo n dež, ki je lil in lil . . .

V nizki, tesni izbi je Aleš ob medli svetlobi leščerbe, ki je stala na mizi in je bila poleg nje odprta velika, debela knjiga, pogledal, kdo ga je zgrabil in prinesel pod streho.

Mož, podoben onemu, ki ga je bil prijel za roko in ga prijazno vodil s seboj, je bil pred njim in ga gledal in majal z glavo.

„Kje imaš oni obroč, ki je tako svetil, da ni bilo treba luči, in kje imaš ono zakriviljeno palico, s katero bi bil pregnal škrate in zmaje, če bi hoteli mene vzeti in raztrgati?“ je vprašal Aleš, zakaj mislil je, da je prišel z neznanim prijaznim možem v njegovo hišo.

„Kako ti je ime?“ ga je vprašal mož.

„Ali si pozabil?“ se je čudil Aleš, kako ne ve več, ko ga je prej poznal in ga tako lepo klical. In še se je čudil, zakaj glas moža, ki je stal pred njim, ni bil več tako sladak in mil.

„Nič nisem pozabil, mali!“ je dejal mož, gledal dečka in še vedno majal z glavo.

„Potem veš, da sem Aleš!“ se je odrezal deček.

„Aleš si? No, Aleš, kod si pa prišel?“ je hotel vedeti mož in je začel gladiti malega po glavi, da bi se ga ne bal in mu vse lepo povedal.

Aleš se je zasmiejal.

„Kaj se smeješ, Aleš?“ je bil mož radoveden.

„Zato se smejem, ker si tako hitro vse pozabil. Saj sem ti povedal, ko si prišel do one jame, kamor sem se skril, da sem hotel iti k Rebrnikovim. Rad bi se bil igrал z Nackom, Joštkom in Janezkom pa še z Minko, Špelico in Katrico! Če bi me ne marali, bi šel pa v travnik k očetu in materi. Pa nisem prišel ne k Rebrnikovim in tudi na travnik ne. Noč me je ujela in dež in mladega zmaja sem videl in starih sem se bal in škratov in potem sem zlezel v jamo in jokal in potem si prišel ti in me prijel za roko in me peljal s seboj in lepo sva videla dolgo časa, dokler me nisi prijel v naročje in je ugasnil zlati obroč, ki si ga imel okoli glave in je bil takoj lep . . .“

Mož je poslušal zgovornega dečka, majal z glavo in ko je mali končal, ga je prijel in pridvignil in vzkliknil:

„O ti srečni otrok, sam sveti Jošt te je rešil nesreče in te pripeljal sem gori, kjer je tako glasno govoril, da sem ga slišal, jaz njegov nevredni služabnik, in šel gledat, kdo bi v taki noči med neurjem romal na goro. Nikogar nisem videl, samo tebe sem ugledal, ko se je zabliskalo in sem te rešil pod streho!“

Tako je vzkliknil in govoril bolj sebi nego Alešu mož, ki so mu pravili puščavnik, ker je zapustil samostan na gori in si pod vrhom sam zgradil borno kočo, da bi v njej, ločen od vsega sveta, molil in služil Bogu, dokler bi ga ne poklical k sebi v sveta nebesa . . .

Aleš je poslušal puščavnika, a njegovih besed ni razumel. Tudi ni razumel, zakaj ga mož tako natanko izprašuje, kaj sta govorila, ko sta šla po strmi poti skozi gozd.

„Zdaj sem pa vse povedal,“ je rekel Aleš, ko je ponovil, kako bo imel zmerom rad svetega Jošta in mu bo služil, kadar bo velik.

„Ali si to tudi obljudil?“ je vprašal puščavnik.

„Saj si me vprašal in veš, da sem obljudil!“ je bil Aleš skoraj jezen.

„No, ko si tako priden, ti dam mleka in kruha!“ se je spomnil puščavnik, da bi utegnil biti mali lačen.

Šel je in mu prinesel v leseni skledici mleka in črnega kruha in Aleš se ni branil ne mleka ne kruha, samo povedal je, da mu mati daje belega. Ko je pojedel, je Aleš zaspano gledal po majhni izbici in puščavnik je uganil, da išče postelje, kjer bi spal.

„Truden si, Aleš,“ mu je rekel, ga vzel spet v naročje in ga nesel na pograd, ki je bil ob steni in ga Aleš ni opazil. Pokrižal ga je še in že je Aleš zaprl oči in zaspal. Nič ni slišal, kako je puščavnik sam s seboj govoril, ko je sedel in vzel gosje pero, ki je škripajoče drselo čez bel papir . . .

Puščavnik je pisal o otroku, ki se je izgubil in ga je rešil sam sveti Jošt . . .

* * *

Čez noč se je hudina pregnala, nebo se je zvedrilo in lepo božji dan se je napravil. Ko so se oglašali prvi ptički in pozdravljali zarjo, ki je rdela za gorami, je bil puščavnik že pokonci. Klečal je v svoji izbi pred križem in molil in molil in še bral iz velike, debele knjige in si potem podprl nad njeno glavo in se zamislil . . .

Aleš je mirno spal in bil ves rdeč v lica, kakor jagoda, ko dozori v poletnem soncu.

Puščavnik je končal z molitvijo in premišljevanjem in je zakuril ogenj in zavrel mleko, ki mu je bilo ostalo, da bi postregel malemu, ko bi se zbudil.

Vse je bilo že pripravljeno, Aleš je še spal.

„Nič ga nisem vprašal, odkod je, pa ne bom se motil, če dem, da je Bukovčev, ko je povedal, da je bil namenjen k Rebrnikovim. Zbuditi ga bom moral in peljati domov. Dobro delce napravim in bom posnemal svetega Jošta, ki ga je vodil po noči!“ je mislil puščavnik in še menil, da ne kaže odlašati, ker so doma za malega gotovo v velikih skrbeh, ki jim najbrže niso dale spati.

Res ni odlašal.

Stopil je k pogradu in potresel malega.

Aleš je odprl oči in začudeno pogledal in zavlekel ustnice da bi jokal, ko ga je puščavnik pokrižal.

„Nič se ne boj, Aleš, in nič ne jokaj, saj pojdeva kmalu domov. Malo mlekca in kruhka še sneš, potem pojdeva!“ je bi puščavnik prijazen.

„Saj nisem lačen!“ je bruhnil Aleš v jok, ki ga ni moge več zadrževati, in dolgo je trajalo, preden ga je puščavnik potolažil in ga pregovoril, da je jedel.

„Tako, zdaj pa pojdiva v imenu božjem!“ je rekел puščavnik, ko je Aleš odložil žlico.

Aleš je skočil izza mize in skozi vrata in puščavnik je moral hitro stopiti, da ga je došel in prijel za roko ter ga vodil po stezi nizdol proti Zabukovju . . .

„Aleeēš! . . . Aleeēš! . . .“

Nizko v rebri sta že bila, ko sta sredi gozda zaslišala klicanje, ki se je ponavljalo in vedno bolj bližalo. Aleš se je oglasil, se iztrgal puščavniku iz rok in hitel po stezi, kar so ga nesle bose noge, da bi ugledal mater . . .

* * *

Nedelja je bila in na gori pri Svetem Joštu je zvonilo k veliki maši, ko je primolila Bukovčeva mati na vrh in stopila z Alešem v cerkev in se prerila z njim prav do obhajilne mize, kjer je pokleknila, uprla oči v altar in se zahvaljevala svetemu Joštu, ki je iznad tabernaklja gledal in poslušal svoje verne častilce.

Aleš, ki je bil prišel prvič v cerkev na gori, se je zamaknil v soho svetega Jošta in potem povlekel mater za rokav in ji kar glasno povedal:

„Mati, oni mož tam gori me je po noči peljal! . . .

Mati ga je stisnila k sebi in ga tako objela, da mu je z llanjo zaprla usta. Aleš je obmolknil, čeprav ni mogel razuneti, zakaj ne bi smel govoriti . . .

„O sveti Jošt, stotisočkrat bodi zahvaljen, da si mi rešil ina. Obljubila sem ti, da ti dam v zahvalo, kar bom mogla. Čudi Aleša ti dam, če si si ga res izbral, da ti bo služil, kakor travi puščavnik. Izprosi mu razsvetljenje Svetega Duha, da se

bo lahko učil, in varuj ga in vodi, da ne bi kdaj v svetu zašel
in se izgubil in mi napravil še večjo žalost kakor oni večer!“

Tako je molila mati, ko je šla s sinom okoli altarja . . .

Ko sta prišla iz cerkve, je mati kazala proti beli Ljubljani
in pravila Alešu o šolah. Aleš jo je gledal in ni razumel . . .

* * *

Minilo je šest let.

Ko je prišla pomlad v deželo in so skopneli snegovi, je
začel hoditi Bukovčev Aleš k puščavniku pod vrhom Svetega
Jošta in hodil je dan za dnem in ko je prišla jesen, je bil že
toliko učen, da so ga peljali v Ljubljano in ga vpisali pri
jezuitih v latinske šole.

Sest let se je Aleš pridno učil in potem je šel v samostan
in ko je minilo še šest let, je pel pri Svetem Joštu mašo in
postal njegov služabnik . . .

„Deo gratias — Bogu hvala!“ je zapisal oni dan stari puščavnik,
ko je končal zgodbo o otroku, ki se je bil izgubil in
ga je rešil sveti Jošt in ga še pripeljal k altarju Gospodovemu . . .

LEGENDA O USMILJENI MATERI MARIJI KROPARSKI

I.

Kropa je na koncu sveta, čeprav je na Gorenjskem. Ob tiki Lipnici hiti bela cesta in zavije ob še tišji Préprovki v starodavni kroparski trg, odkoder ne more dalje. Res ne more, zakaj Kroparji so se naselili v globeli pod zeleno Jelovico; Črni vrh z Zidano skalo in Orlovino in Babjim zobom in Čelo in Špik in še Brezovška gora s svojim uleknjenim hrbotom, ki se vleče preko Barigle, Gobel in Svetе sobote do Jamnika, so prestrmi, da bi mogla cesta preko njih.

Kroparji radi tega niso žalostni. Ponosni so na svoj trg, ki mu ni enakega pod božjim slovenskim soncem in so mu zložili pesem, ki pravi, da je Kropa veliko mesto, v katero se pride naravnost po cesti.

Kroparji so bistri ljudje, a vendar se čudijo, kako je mogče, da jih pozna vesoljni slovenski svet in ve, kjerkoli se pojavitjo, da so doma iz slavnega trga Krope.

Žeblji, ki jih kujejo Kroparji od pamtiveka, so pač razširili njihovo slavo po suhem in po morju. Toda z žeblji ne krošnjarijo in tudi nima trg svojega grba z žebljem, da bi ga zmanjšanega zataknili v gumbnico in tako izpričevali svoje poreklo.

„Za sveto Kriščeve voljo, kako pa veste, da smo iz Krope?“ vprašujejo oni, ki se v svojem začudenju premagujejo, da ne bi izrazili svojega veselja s kletvijo.

Takih je malo.

„Kdaj, vraka, pa smo se videli in kje, da nas poznate in veste, da smo iz Krope doma?!” vprašujejo drugi, ki jih je več, in pokličejo tako veselo peklenščka, kakor bi se z njim pobrali ob oglju in kovaških ognjih, ko kalijo in kujejo žareče železo od ranega jutra do pozne noči.

Govorica jih izdaja. Kakor ni mogel zatajiti sveti Peter na dvorišču velikega duhovna svoje galilejsčine, ko je zatajil Gospoda, tako ne more zatajiti Kropar svoje kroparsčine, ki jo označuje njegov zamolkli goltniški r, ki je tako značilen, da bi brez njega ne bilo ne trga ne Krope in tudi Kroparjev ne.

Pa je vendar pred davnimi leti živel Kropar, o katerem ne bi mogel nihče reči, da je iz Krope doma, čeprav je bil Jurček in bi se torej ne mogel zatajiti.

Kako je bilo s Klemenčevim Jurčkom?

Bilo je leta Gospodovega 1699, dne 23. malega travna, ko je dal Bog Klemenčevim prvega otroka, ki so ga še isti dan nesli v cerkev svetega Lenarta, kjer ga je krstil vikar Erhard Benedikt Ruisniger a Rosenheimb in so mu dali ime vojščaka junaka sv. Jurija, ki je premagal neznanskega zmaja in rešil sveto Marjetico, kakor poje naša lepa narodna pesem, katero so znali tudi v Kropi in jo peli, zakaj Kroparji so bili tudi one dni pevci, kakršnih bi zaman iskal . . .

Klemenčev oča oni dan ni šel v vigenc, da bi koval, zakaj ponosen je bil in je hotel praznovati botrino, kakor se spodobi, da ne bi šlo po Kropi, kako skopari.

Torej je postavil na mizo 'bokal cekinaste brežanke, ki so jo kroparski krčmarji tovorili preko hribov od Gorice in jo imeli v veliki časti, in še hleb belega kruha in lep kos bohinjskega sira.

Prišla sta boter in botra in še ženska, ki je nosila otroke, in vsi trije niso mogli prehvaliti Jurčka, tako da je bil priden.

,,Še takrat ni zajokal, ko so mu dali gospod sol v usta. Potrežljiv bo!“ je dejala ženska, ki je nosila otroke.

,,Bog mu daj zdravje in sveti Jurij, njegov patron, in sveti Lenart!“ je želela botra, ko je dala materi otroka.

,,Miha,“ je rekel boter Klemencu, „zdaj si pa lahko vesel, boš imel vsaj komu zapustiti kladivo!“

In so potem sedli za mizo in se ob brežanki in hlebu in siru dobro imeli in bili veseli in še in še prerokovali o Jurčku, kako bo junaško rastel, da ga bosta vesela oče in mati in še

sam presvetli cesar, ki ga gotovo pokliče v žold, da bo pokazal Turkom, kaj so Kroparji, kakor je njegov patron pokazal svojo moč neznanskemu zmaju.

III.

Boter in botra sta slabo prerokovala.

Klemenčev oča in Klemenčeva mati nista imela z Jurčkom veselja.

Tri leta sta ga bila pač vesela, a potem sta bila žalostna. Žalostna sta bila, ko sta ga klicala, žalostna, ko sta ga gledala. Nista bila žalostna, ker ne bi junaško rastel. Rastel je lepo in zdrav je bil ko riba v Préprovki, in živ, da je bilo veselje, a ko sta dobila v njegovem drugem letu še hčer, ki je čez leto in dan začela že čebljati, sta s strahom opazila, da je Jurček — nem. Slišal je, a govoriti ni mogel.

Zato sta bila Klemenčev oča in Klemenčeva mati žalostna in nista imela z Jurčkom veselja.

Sleherni večer, ko je oča prišel iz vigenca in so povečerjali, so molili rožni venec in potem še prosili Marijo, da bi se usmilila Jurčka in mu izprosila dar govora.

In še si je Klemenčeva mati od tedna do tedna pritrgala pri ustih, da si je mogla prihraniti kak krajcar, katerega je od nedelje do nedelje nesla vikarju in ga dala za prošnjo, ki naj bi jo molil pred altarjem svetega Lenarta v dober načen, pod katerim je mislila na svojega Jurčka, ki bi ga za vse na svetu slišala kdaj rada govoriti vsaj toliko, da bi jo poklical . . .

Molili in prosili so eno leto — nič niso bili uslišani.

„Premalo molimo,“ je menila mati in so molili več in še večjim zaupanjem, da bi njihova prošnja beseda prodrla oblake in bi jo slišala Mati božja, ki je sama pestovala nebeško Dete

in ve, kako vsaka mati ljubi svojega otroka in nebogljenega še prav posebno.

Molili in prosili so drugo leto že, a Jurčku se še ni razvezal jezik, še vedno je bil kakor oni prerok iz svetega pisma, o katerem so slišali v cerkvi pri nauku: „A, a, a, Gospod Bog, glej, ne znam govoriti!“ Ne, huje je bilo z Jurčkom, zakaj še njegov a, a, a ni bil glas in ne razumljiv.

Molili in prosili so tretje leto, ko si je še oča pritrgal, da ni hodil ob sobotah po delopustu moževat v krčmo in je tudi ob nedeljah po nauku ni več obiskoval, da je mogel primakniti ženi, ko je nesla za prošnje.

Tako je bilo tretje leto in tako še četrto in peto. Ko je bil Jurček že v šestem, je moral hoditi z drugimi otroki namesto matere na kmete po mleko in vse, česar ni bilo ne pri hiši ne v Kropi, ki nima polja, in tudi po hosto je moral hoditi, da so mogli kuriti. Nosil je butare, da se je krivil pod njimi, a ni tožil. Tožil pa ni, ker ni mogel.

Tedaj se je zgodilo . . .

IV.

Bilo je 22. dan rženega cveta leta 1705.

Jagode so zorele in bilo jih je ono leto vse rdeče.

Pod Bariglo so jih brali enajstletni Mertlov Andrejec in njegov tri leta mlajši bratec Lovrenc, Popovčeva dva, sedemletni Nartek in šestletni Drejca, Kleinenčev Jurček in še Žiganov Janezek in Pehembrov Juré, ki tudi še nista prekoračila osmega leta.

Opoldne, ko se je oglasil zvon svetega Lenarta in so imeli posode polne, so se vračali domov in so peli pesem, ki je pre-

hajala pri Kroparjih iz roda v rod, ne da bi jo prav razumeli, in so vedeli po njej, da je v deželi pravo poletje.

„Cena pol ena
je Cutova Cena,
pa v mojem
pa v tvojem
je vse s kopó,
s kopó, s kopó,
je vse s kopó! . . .“

Pesem jagod in borovnic je bila to in otroškega veselja ob polnih koških in loncih.

Navadno so jo pripeli prav v trg, kjer so se z žarečimi lici in polnimi posodami porazgubili vsak k svojim vsi glasni, zakaj vedeli so, da jih bodo doma veseli in jih mogoče pošljejo kar k fužinarjem in kovaškim gospodom ponujat sladke jagode za

svetli groš, s katerim bi si lahko kupili belega kruha, ki bi ga imela družina dva dni dosti.

Pod Bariglo na holmu tik nad Kropo je pesem utihnila in se ni več oglasila.

Kaj se je zgodilo?

Ali se je komu spodrsnilo, se mu je ubil lonec in so se raztresle rdeče jagode, kakor bi se ulila po tleh iz junaškega srca topla kri? Ali se je grel kje ob razbeljeni skali pisani gad in pičil koga v boso nogo?

Če bi kdo padel in raztresel jagode, bi se namesto pesmi oglasil poreden smeh; če bi koga pičil pisani gad, bi zagnali prestrašen krik in bi pridreveli z rebri, kar bi jih nesle noge. Pa ni bilo ne smeha ne krika in tudi nikogar ni bilo videti, da bi hlačal in bosopetil proti domu.

Kaj se je le zgodilo?

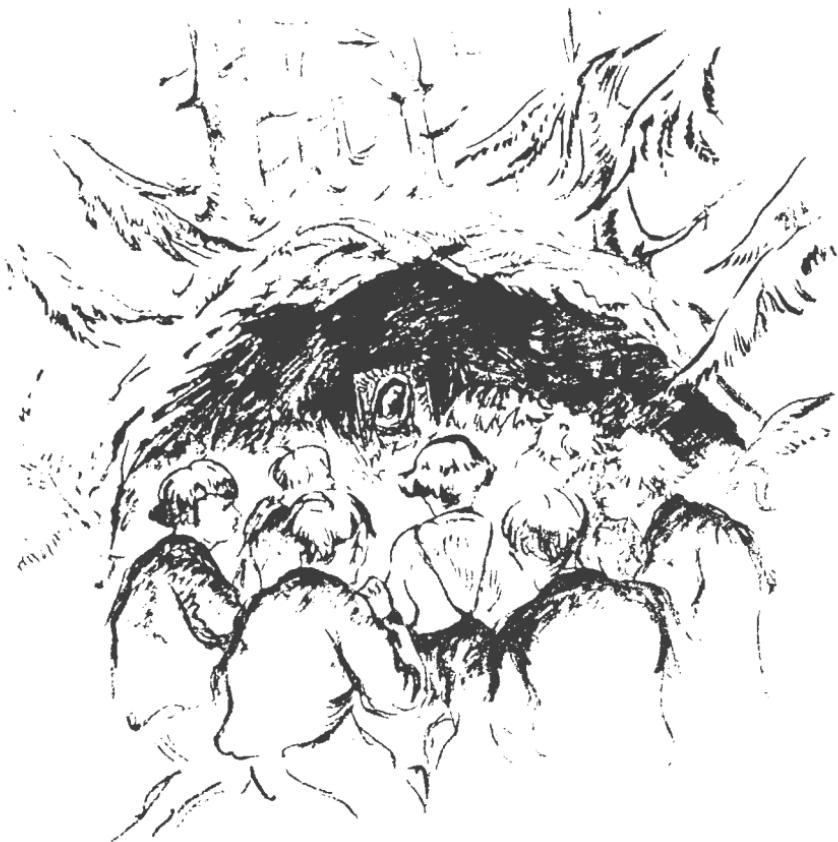
Prišli so dečki iz smrečja in se ustavili tik nad Kropo na holmu, ki je bil porastel z nizkim grmičjem.

Klemenčev Jurček, ki bi rad nabral še kako pest jagod, je stikal ob grmih, kjer bi kaj rdelo. Jagod ni našel, a našel je nekaj lepšega . . .

Kaj?

Pred seboj na tleh ob grmu je zagledal podobo Matere božje z nagnjeno glavo, kakor bi bila žalostna. Belo in modro je bila oblečena in na desnem ramenu se ji je svetila izpod gube, ki jo je delalo ogrinjalo, spuščajoče se s svete glave, osmerožarna zvezda. Okoli glave je bilo vse zlato svetlo, kakor bi vzhajalo za njo samo sonce . . .

Jurček je strmel in strmel v podobo in šele ko so ga začeli tovariši klicati, je odhitel k njim, povlekel prvega za rokav in ga vlekel s seboj, kazaje proti grmu.

Vsi so bili radovedni, kaj je, in so tekli za njima.

Pred grinom so obstali.

,To podobo si hotel pokazati?“ je vprašal Mertlov Andrejec Jurčka.

Jurček je pokimal.

Žiganov Janezek se je urno sklonil, da bi podobo vzel in jo odnesel domov. Jurček je s svojimi bistrimi očmi opazil Janezkovo namero in čeprav je bil Janezek dve leti starejši od njega, ga je zgrabil in zadržal.

,Pa jo vzemi ti!“ je dejal Janezek.

Jurček je zamahnil z roko, kar je pomenilo, da je ne vzame.

,Kaj naj pa napravimo s podobo?“ je vprašal zopet Mertlov Andrejec in gledal Jurčka.

Jurček je pokazal na podobo in napravil potem z obema rokama nad njo polkrog in še šel in začel lomiti pri bližnji smreki veje.

,Aha, altar hoče da napravimo, kakršne je videl na svetega Rešnjega Telesa dan, ko je bila procesija!“ ga je razumel Andrejec in povedal drugim.

Dečki so se vrgli nad smrečje in so kar tekmovali, kdo ga bo več nalomil.

Jurček je bil vesel in vsi so bili veseli, ko so napravili altar — šotor, ki se jim je zdel lepši nego oni, katere so postavili možje z gospodom vred za procesijo.

In še so potem pokleknili pred novim altarjem, sklenili roke in gledali Marijo in začeli tako pobožno moliti, kakor bi bili v cerkvi. Molili so in molili in pozabili, da je že odzvonilo poldan. Tako čudno zadovoljni in srečni so bili, da ni prišlo nikomur na misel, da bi vstal in se odpravil domov . . . Marija

s sklonjeno glavo in lepo zvezdo na desnem ramenu jih je poslušala . . .

„Juuurček! . . .“

„Andreejec! . . .“

„Looovreenc! . . .“

„Naaarteeek! . . .“

„Dreeejcaa! . . .“

„Jaaanezeek! . . .“

„Juuuree! . . .“

Od vseh koncev in strani so zaslišali, kako jih kliče mati, oče, starejši brat, starejša sestra. Ob prvih klicih se niso zmenili, šele ob tretjem, četrtem, s katerim so jih posebej vabili južinat, so se pobožni zamaknjenci zganili in vstali.

Zadnji je vstal Klemenčev Jurček in kar težko se je poslavljal od Marije. Zdelo se mu je, da ni bila več tako žalostna, ko so klečali pred njo in molili.

„Zdaj bo pa spet sama in bo kakor prej žalostna,“ je pomislil in ni se mu mudilo, da bi odhitel za drugimi, ki so že krenili niz dol.

„Juuurček! . . .“ ga je klicala mati.

„Jurček, mati te kliče! Pojdi, bomo pa spet popoldne prišli k Mariji, da ji natrgamo še rož!“ je zaklical Mertlov Andrejec, kateremu je Klemenčeva mati priporočila sina, naj popazi nanj, da bi se mu kaj ne pripetilo.

Jurček je ubogal in bil vesel Andrejčeve obljube.

„Nič ne bodi žalostna, Marija, saj pridemo popoldne spet in rož ti naberemo, da boš imela lepši altar!“ je s svojo mislijo tolažil Mater božjo, ko se je poslovil . . .

Popoldne so bili otroci zopet pri Mariji.

Z rožami so ji okrasili altar in prižgali so pred njim še sveče, ki jih je prinesel Mertlov Andrejec, zakaj hotel je, da bi bil altar res tak, kakršen je bil pred njihovo hišo ob procesiji.

Jurček je bil neznansko vesel.

„Vidiš, Marija, še sveče ti gorijo, da ne boš žalostna!“ je govoril v mislih z Marijo.

In še nečesa so se spomnili.

Šli so, nabirali jagode in jih nizali na klasnice, katere so potem ovili okoli Marijine podobe in razobesili še tu in tam po zelenem smrečju, da je bil altar kakor posut z rubini.

Otroci so potem molili in peli pesmi in Mertlov Andrejec je bil celo gospod.

Vstal je, se obrnil k svojim tovarišem in začel — pridigati.

O Mariji je govoril, kar je vedel iz zgodb, katere je gospod vikar razlagal pri nauku, in še je ponavljal, kar je slišal o Marijinih praznikih v cerkvi.

Iz svojega pa je dejal, ko je „pridigo“ končeval:

„Marija, ki smo jo dames našli in ji napravili altar, ima sklonjeno glavo in je žalostna. Zakaj je žalostna? Naše matere so žalostne, ako jih ne ubogamo, ako nismo pridni in se samo potepamo. Tudi Marija je mati. Veliko družino ima. Ves svet je njena hiša in kristjani so njeni otroci. V cerkvi nam gospod pridigajo, kako so kristjani mlačni. Nič ne marajo za Boga in ne izpolnjujejo njegovih zapovedi. Marija je pa Mati božja in zato je žalostna. Mi jo pa hočemo razveseliti. Vsak dan bomo hodili sem gori k njej in bomo molili in peli njene pesmi. Ali obljudite, da bo Marija vesela?“

Andrejec je končal.

„Obljubimo!“ so se oglasili Lovrenc in Nartek in Drejca in Janezek in Juré, le Jurček je bil tih, a je tudi obljudil, zakaj veselo je pokimaval z glavo . . .

Otroci, ki so bili zamaknjeni v Andrejca in v altar, niso opazili, da sta se bili približali Mertlovka in Klemenčevka, ki sta ostali nedaleč spodaj v rebri in skriti za grmom gledali in poslušali otroško pobožnost. Ginjeni sta bili ob njej in solze so jima lesketale v očeh.

Mertlovki je bil povedal Andrejec, da so našli Marijino podobo in ji napravili altar. Ko so otroci popoldne odšli v breg, je bila radovedna, kakšno podobo imajo. Odpravila se je za njimi in mimogrede poklicala še Klemenčevko.

Ni jima bilo žal, da sta odšli za otroki, ko sta jih našli pri takri pobožnosti.

„Ali naj greva k njim?“ je vprašala Jurčkova mati.

„Pustiva jih in se vrniva!“ je menila Andrejčeva in Lovrenčeva.

In sta se vrnili in sta povedali še Popovčevim in Žiganovim in Pehembovim, kaj sta videli in slišali na bregu. Preden se je skrilo sonce za Črnim vrhom in je legla na Kropo senca, že ni bilo Kroparja, ki ne bi govoril o novi, otroški božji poti. Tudi gospod vikar je izvedel o njej. Nasmehnil se je, vzel okovano palico in se napravil na pot.

„Poglejmo,“ je dejal, „kaj so otroci našli in napravili!“

Ko je stopal gospod v breg, se je čudil:

„Glej, glej, saj mora biti pol Krope tam gori, ko tako glasno molijo in pojejo.“

Res je bilo na bregu dosti ljudi. Kar je bilo otrok, so bili prihiteli gledat, kak altar so napravili njihovi tovariši Marijini

podobi, ki jo je našel mutasti Klemenčev Jurček, in še od kraja vse ženske, katere niso kovale v vigencih, je prignala radovednost in nekaj možakov je bilo tudi vmes.

„Oho,“ je dejal vikar, ko se je ustavil na vrhu in potegnil iz žepa velik rdeč robec ter si otiral z njim znojni obraz. „Saj vas bo tukaj kmalu več kakor ob nedeljah v cerkvi svetega Lenarta!“

Tako je rekел vikar in umaknili so se mu, ko je stopil k altarju — šotoru, kjer se je pripognil in segel po Marijini podobi, da bi si jo ogledal.

Otroci in vsi so ga obkolili in gledali in radovedni čakali, kaj poreče.

Gospod je gledal in gledal podobo in nazadnje je rekel:

„Lepa podoba je to. Take še nisem nikjer videl. Le kdo je hodil tod, da bi jo izgubil? Ali ste koga videli?“

„Nikogar!“ so se oglasili otroci in tudi odrasli se niso mogli spomniti, da bi koga videli ali vedeli za koga, ki bi imel v Kropi tako sliko.

„Tako napravimo,“ je še dejal potem vikar, „podobo vzamem s seboj in jo spravim v cerkvi!“

Odrasli so bili zadovoljni, otroci žalostni. Zlasti je bil žalosten Klemenčev Jurček in tudi Mertlovemu Andrejcu ni bilo prav, zakaj pomislil je, da ne bodo mogli poslej izpolnjevati obljube, ki so jo dali Mariji . . .

Gospodu se niso upali ugovarjati.

Gospod je videl njihovo žalost.

„Ali vam ni prav, mali?“ je vprašal.

Molčali so in ko je krenil po stezi niz dol, so še enkrat žalostno pogledali na prazni altar in se uvrstili za njim kakor v

procesiji in ga spremili skozi trg in gori v drugo reber, kjer se je dvigala bela cerkev svetega Lenarta.

Gospod je šel prav pred altar, kjer je pokleknil in stopil nato k desni steni, kjer je odprl omarico v zidu, spravil vanjo podobo in jo zaklenil.

„Zdaj pa pomolimo malo v čast Materi božji!“ je opozoril otroke, pokleknil pred altar in so glasno zmolili očenaš in zdravomarijo . . .

VI.

Jurček je domov prijokal.

„Ali te je kdo kaj tepel ali si se kaj udaril?“ ga je vprašala mati.

Odkimal je in jokal in jokal.

„Kaj ti le je potem, če te ni nihče tepel in se nisi nič udaril? Ali si lačen?“

Jurček je zopet odkimal.

„Moj Bog, ali res zaslужim, da me tako tepeš?“ je vzduhnila mati, ko je gledala Jurčka, ki ji ni mogel povedati, kaj mu je, in v oči so ji prišle solze.

Jurčku je bilo težko, ko je videl, da tudi mati joče. Pоказal je nanjo in potem na oči in nihal z roko.

Mati ga je razumela, da ji hoče reči, naj ne joče.

„Kdo bi ne jokal, otrok moj, ko si pa tak revček!“ mu je dejala.

Jurček se je nasmehnil, čeprav je še ihtel, in je skušal pojasniti materi, zakaj joče. S prstom je napravil v zrak pred se kvadrat, ki je bil tolik, kakor je bila velika podoba Marijina, in potem kazal v smer, kjer so jo našli, ter zgibal roko v zapestju, češ, da je ni več tam gori, in še kazal proti cerkvi in potem proti župnišču in roka mu je prešla v pretnjo . . .

Zdaj se je mati nasmehnila.

„Aha,“ je rekla, „zato jočeš, ker je gospod odnesel Marijino podobo v cerkev? O, zato ni treba, da bi jokal! Gospod že vedo, da je tako prav. Pomisli, če bi ostala podoba v vašem altarju, bi jo kdo vzel, bi lahko prišla kaka ploha in dež bi končal podobo. Tako pa je v cerkvi na varnem in na suhem lepo spravljena!“

Jurček ni več jokal, a žalosten je bil še. Tako je bil žalosten, da mu zvečer žganci z mlekom kar nič niso teknili in je šel zgodaj spati, ne da bi ga oče in mati priganjala, kar sta morala sicer tekom poletja vedno, ko je kazal skozi okno, da ni še teme.

Mati in oče sta še posedela na klopi pred hišo in se zgovarjala s sosedji, ki so se tudi hladili. O podobi so govorili in ugibali, kod bi mogla priti, a uganili niso.

Ko je odbilo v zvoniku svetega Lenarta deset, so vsi menili, da morajo iti spati, da se spočijejo, in voščili so si lahko noč.

Mati je prišla prva v sobo in prižgala leščerbo, ki je medlo obsvetila prostor. Ko je stopila k Jurčku, da bi ga še pokrižala, je videla, da se v spanju ves srečen smehlja.

„Angelce vidi, otrok nedolžni,“ je pomislila, kar je slišala praviti o otroškem smehu v sanjah.

Prišel je mož.

„Poglej Jurčka, kako se smeje! O, če bi nam mogel povedati, kaj se mu sanja!“

„Tega ne bova dočakala,“ je odvrnil Klemenc žalostno ženi, ki je zavzdihnila, kakor bi ji s svojo besedo zasadil meč v srce . . .

VII.

Vzšlo je svetlo sonce in bilo že tako visoko, da je pogledalo preko Brezovške gore v Kropo in pregnalo iz nje vse sence in še posinjilo dim, ki se je valil iz spodnjega in zgornjega plavža, kjer so topili železno rudo, kakor bi se hotel vzpenjati do Zidane skale in še više, da bi se združil z oblakom, ki se je vlekel izza Črnega vrha.

V vigencih so kladiva vse bolj veselo zapela, ko je posvetilo vanje sonce skozi široko odprta vrata, da je ogenj na ješah kar pobledel.

„Florin, florin! . . .“
„Cekin, cekin! . . .“
„Nak, nak,
siromak,
le groš, le groš
na dan doboš! . . .“

Tako so pela kladiva v vigencih in vztrajala vsako pri svojem — vsaj otroci so trdili tako, ki so oponašali njihovo pesem s kroparsko besedo, ko so se igrali v bližini svojevrstnih kovačnic in čakali, kdaj jim skuhajo matere, katere so kovale, na ješah nezabeljen sok za zajtrk.

Z belim dnevom, ki je prikljal sonce tudi v Kropo, se je vse vzbudilo in vzdramilo in tudi Klemenčev Jurček je vstal. Nič ni bil čmeren. Prismejal se je k materi v kuhinjo in ko se je umil, je sedel in pospravil vse žgance, kolikor so mu jih pustili oče, ki je bil odšel že v vigenc, in mati in sestrica, ki je bila tudi že pred njim vstala.

Ko je Jurček pozajtrkoval, je proseče pogledal mater in ji z rokami dopovedoval, da bi šel rad po jagode.

„Pa pojdi, samo daleč ne smeš!“ mu je dejala.

Odkimal je in mati je vedela, da jo bo ubogal.

Jurček je vzel majhen želj — pleten košek, ki se naspodaj oži in ima povraz — in odšel. Nič ni poiskal Mertlovih dveh in ne Popovčevih in tudi Žiganovega in Pehembovega ne, kar sam je krenil v reber proti kraju, kjer je našel podobo in so ji napravili altar.

Hitel je.

Ali se mu je mudilo, da bi ga kdo ne prehitel in mu ne bi pred nosom potrgal jagod, ki jih je videl včeraj in je vedel, da bodo čez noč dozorele?

O ne!

Kako je z altarjem, je bil radoveden.

Ali se mu ni sanjalo po noči, da je prišla k njemu Marija, ga prijela za roko in ga peljala s seboj? Seveda se mu je sanjalo. In nič ga ni bilo strah, čeprav je bila noč, zakaj zvezda na Marijinem ramenu je tako svetila, da sta videla stezo še lepše kakor po dnevu. Gledal je, kam ga Marija pelje, in ko je spoznal, da se bližata altarju iz smrečja, se je Marija nasmehnila in je izginila. Hotel je tedaj sam k altarju, a v temi ni vedel, kod hodi, in je prišel domov . . .

Na sanje je mislil Jurček, si jih po svoje razlagal, bil radoveden, če je vse tako prav, in zato je hitel.

Ko je bil tik pod vrhom, se je za trenotek ustavil in se ozrl, če ga kdo vidi, potem se je pa zagnal in kakor bi pogledal — že je bil pred altarjem in obstal, kakor bi okamenel, le oči so mu sijale živo in svetlo in srečno, kakor bi gledale v zlat zaklad.

Ali je bil res zaklad?

Ne, Jurček ni našel zaklada, več je našel. Našel je v altarju Marijo z nagnjeno glavo in z zvezdo na ramenu, za katero bi dal vse zaklade na svetu in vse zlato. Prav tam je bila, kamor so jo bili prejšnji dan postavili, preden jo je odnesel vikar v cerkev.

Jurček je pokleknil, gledal Marijo in jo primerjal z ono, ki je prišla po noči k njemu, ga prijela za roko in ga vodila sem gori skoraj do vrha, kjer je izginila. Lepa je bila Marija na podobi, a v sanjah je bila neskončno lepša.

„V sanjah je bila Marija, kakor je v nebesih, na podobi pa ni živa in zato ni tako lepa,“ je pomis�il Jurček in ni bil nič žalosten, ker ni mogel biti, ko se je njegova želja uresničila, da se je Marija vrnila v altar, katerega so ji s takim veseljem zgradili in okrasili z rožami in jagodami . . .

Jurček je pozabil na jagode, ko je vstal. Še na želj je pozabil in prišel ves iz sebe domov.

Mati se je začudila.

„Ali si tako hitro nabral jagode? Kje imaš želj?“ ga je vprašala.

Jurček ni dajal na materino vprašanje nobenih znamenj, samo za roko jo je prijel in jo skušal potegniti s seboj.

„Pusti me!“ mu je dejala, a je ni izpustil.

„Kaj mi le hoče?“ je pomislila mati, mu izvila roko, vzela v naročje malo Špelico in odšla za Jurčkom, ki jo je prijel spet za roko in jo vodil izpred hiše, kazaje v reber, kjer so bili prejšnji dan.

Ko so tako šli, so se jim pridružili še drugi otroci, ki so brž uganili, kam namerava peljati Jurček mater.

„Ali gresta k našemu altarju?“ so jo vprašali.

„Menda,“ jim je odgovorila Klemenčevka in že so jo prehiteli in se pognali v reber, da jih ni mogla dohajati in je tudi Jurček zaostajal, ki se je bil pomešal mednje.

Opešal je, a radi tega ni bil žalosten, saj je že vedel, česar njegovi tovariši še niso vedeli. In prav se mu je zdelo, da je pozabil želj, ki bo pričal, da je on že bil pri altarju in videl prvi Marijo, ki se je vrnila . . .

Otroci so prišli na vrh.

„Marija!“

„Marija!“

„Marija!“

Trikrat zapored je odmelo z vrha kakor klic veselega zmagoslavlja.

Jurček se je smehljal, mati se je čudila.

Pa je prišel tedaj na rob Mertlov Andrejec in zaklical:

„Klemenčevka, Klemenčevka, Marija je spet v našem altarju!“

Mati je pogledala Jurčka, kakor ne bi verjela Andrejcu, in ga je vprašala:

„Ali je res? Ali si mi hotel to povedati in si me vlekel, da bi videla?“

Jurček je veselo pokimal in mati je hitreje stopila, da bi se prepričala o nenavadnem dogodku, ki mora biti pravi čudež.

„Vidite, da je res!“ ji je rekel Andrejec, ko je prispela Klemenčevka z Jurčkom in Špelico na vrh in stopila pred altar, kjer so klečali otroci. . .

Tudi ona je pokleknila in je molila, da bi se Marija usmilila njenega sina, ki je klečal poleg nje in po njenem naročilu tudi prosil za milost govora . . .

„Kaj ne,“ so jo vprašali otroci, ko je vstala, „zdaj pa bo morala ostati Marija zmerom tukaj?“

„Ne vem, kaj ukrenejo gospod,“ jim je odgovorila in se odpravila sama s Špelico, ki ji je dala prazni želj, proti domu, zakaj Jurček jo je s povzdignjenimi rokami prosil, naj ga pusti z drugimi otroki še pri Mariji.

Ko se je Klemenčevka vračala in je sklenila, da stopi h gospodu vikarju in mu vse pove, so otroci glasno molili in izpolnjevali obljubo, ki so jo prejšnji dan dali nebeški Materi, da bi ne bila žalostna . . .

VIII.

Klemenčevka ni šla niti domov. Kar spotoma je stopila v župnišče in potrkala na vratih v gospodovo sobo.

„Naprej!“ se je oglasil vikar.

Odprla je in ponižno vstopila.

„Hvaljen Jezus!“ je pozdravila.

„Na veke!“ je odzdravil vikar in pogledal izza mize, kjer je bral debele bukve, kdo je prišel.

„Gospod, prišla sem . . .“ je začela.

„Aha, Klemenčevka, ne? Ste spet prišli, da bi dali za prošnje, kajne? Prav, prav, kar zapišem, da ne bom pozabil,“ jo je prekinil gospod.

„Ne, gospod, danes nisem prišla zaradi prošenj,“ je pojasnila.

„Niste prišli zaradi prošenj? Mogoče bi pa radi plačali za mašo?“

„Tudi ne, gospod. Nekaj drugega je, kar bi vam rada povedala,“ je odvrnila.

„Nekaj drugega? No, potem bi bila pa kar brž povedala, da ne bi ugibal,“ je dejal vikar.

„Saj bi, gospod, a nisem mogla do besede, ko so oni tako hitri!“ se je pošalila Klemenčevka in se nasmehnila.

„No, no!“ je dejal gospod in se tudi namuznil.

Pa je začela pripovedovati, da prihaja z onega brega, kjer so našli otroci podobo, ki jo je pod večer gospod vzel in odnesel v cerkev, da jo spravi.

„Saj sem jo res spravil in zaklenil in ključ imam tukaj!“ jo je zopet prekinil gospod, odprl miznico in vzel iz nje droben ključek in ga pokazal.

„Ključek imajo, gospod, a podobe ni več v cerkvi,“ je dejala Klemenčevka.

Tedaj je vikar planil pokonci, kakor bi ga pognala sprožena vzmet.

„Kaj?“ je vprašal, ko da ne bi zaupal svojim ušesom, da bi prav slišal.

„Podoba, ki ste jo včeraj spravili, je spet tam na vrhu v onem šotoru, ki so ga napravili otroci,“ je bolj natanko povedala Jurčkova mati.

„Ni mogoče!“ je dejal vikar.

„Je, gospod, sama sem videla.“

„Pa le ne verjamem!“

In vikar je stopil k vratom, za katerimi je visel na steni velik ključ, ki ga je vzel, in nato povabil Klemenčevko, naj gre z njim v cerkev, da bo videla, kako lepo je spravljena Marijina podoba.

Šla sta.

Votlo je zaškripal v cerkvenih vratih ključ, še bolj votlo so odmevali vikarjevi koraki, zakaj nosil je leto in dan težke škornje, podkovane s kroparskimi žeblji.

Klemenčevka je obstala pod porčehnom, gledala za vikarjem, ki je prišel do altarja, hitro pokleknil in že stopil k desni steni z drobnim ključkom v rokah.

„Kar bliže pridite, da boste videli in ne boste potem govorili takih abotnosti!“ jo je poklical.

S svetim strahom se je približala do obhajilne mize pred glavnim altarjem, pred altar sam si ni upala, ker je bila bosa.

„Vidite,“ je dejal vikar, „vratca so nedotaknjena!“

Še je vtaknil v ključavnico ključek in poskusil, če bi se vratca odprla, ne da bi odklenil.

Niso se.

„Tudi zaklenjena so vratca!“ je povedal vikar in bil vesel ter hitro odklenil — a tedaj ni bil več vesel. Začudil se je, pa se je prvi trenotek premagal in še iskal po omarici z roko, toda tudi zaman.

„Mati božja,“ je vzkliknil nato, „podobe res ni več v omarici, ali pa sem jaz slep in mi je ohromela roka, da prsti ne čutijo nič več!“

„Čudež se je zgodil, gospod,“ je menila Klemenčevka ponižno.

Vikar je ni slišal, ni je hotel slišati.

Šel je, vzel z altarja svečo in jo prižgal ob večni luči ter se vrnil k omarici, da bi posvetil vanjo in vse pregledal.

Posvetil je v omarico in pregledal vse predalčke, a podobe ni bilo in ni bilo. Zamišljen je nato upihnil svečo in jo postavil zopet na svečnik. Klemenčevki se je zdelo, da se mu je pri tem tresla roka . . .

Dolgo je že bila Klemenčevka pred cerkvijo, kjer je čakala gospoda, ki je obklečal pred altarjem. Ni se ji zdelo lepo, da bi kar tako odšla, ne da bi ga pozdravila, zato je stopila na cerkveni prag in pokašljala.

Vikar jo je slišal in je vstal in je prišel iz cerkve.

„Molil sem,“ se je opravičil in še dejal: „Res je, podobe ni več v omarici. Če je tam na onem pologu, naj pa ostane tam in naj jo častijo otroci, ki so nedolžni in so jo našli.“

Tako je rekel gospod vikar, pozdravil Klemenčevko, sklenil za hrbotom roke, v katerih je držal veliki ključ, in odšel s sklonjeno glavo proti župnišču . . .

IX.

Na pologu pod Bariglo ni bilo več smrekovega šotorja.

Ko so Kroparji zvedeli, kako se je povrnila Marijina podoba iz zaklenjene omarice v cerkvi na kraj, kjer so jo našli otroci, so začeli ob vseh urah romati k njej in lepega dne so napravili namesto smrekovega šotorja prijazno kapelico, v katero so postavili Marijo z nagnjeno glavo in z zvezdo na desnem ramenu. In še so dan za dnem krasili kapelico s svežim cvetjem in pred Marijo so gorele sveče in lučke na olju.

Prve dni so kovači kar med opoldanskim odmorom romali k Mariji v kapelici in neredko se je zgodilo, da so se pomudili ob njej delj nego so nameravali in bi smeli, da ne zamudijo dela.

Kovaški gospodje, ki so hoteli imeti red v svojih vigencih, so godrnjali in se jezili, kako morejo odrasli možaki biti kakor otroci.

Tako kakor fužinar Mazzoli pa se ni razjezil nihče.

Bila je sobota.

Mazzoli je vzel po kosilu svojo računsko knjigo in ni še odbilo dve, se je odpravil od doma in šel po svojih vigencih — največ jih je imel on — in renčal je kakor razdražen pes, zakaj pri vsaki ješi, pri vsakem panju je manjkal kak kovač.
„Kje je Knač?“

„Pri kapelici.“

„Kje je Tovcin?“

„Pri kapelici.“

„In Kokolček?“

„Tudi pri kapelici.“

„In Smukar in Čačman in Topir, kje so?“

„Pri kapelici, a bodo kmalu prišli, gospod!“

„Kmalu, kmalu, kaj se to pravi! Ali jih plačuje Marija, ki so jo našli otroci, ali jih plačujem jaz?“ je rohnel Mazzoli.

Tako je šlo od vigenca do vigenca in celo pri plavžu — linovi peči ni bilo vseh delavcev.

Mazzoliju je to bilo preveč, vzkipela mu je kri in ne da bi kaj rekel, se je obrnil in šel in sopihal v reber h kapelici. Med potjo je srečal tega in onega svojega kovača. Ustavil se je, si obriral pot, sršeče pogledal in strupeno siknil:

„Ob delopustu že obračunamo!“

In je sopihal dalje v breg in golčal sam zase, da lenobe ne bo podpiral in da jimi že pokaže in jih nauči pameti, ki je nimajo niti toliko, ko njegov čevelj.

„Mazzoli, Mazzoli!“

Kakor bi se bližal kragulj med drobne ptice, so zavreščali otroci, ko so ga zagledali. Možaki se slutili, da se bliža huda ura, in drug za drugim so izginili med grmičjem.

„Kje so kovači?“ se je zadrl Mazzoli nad otroki, ko je prisopihal na vrh.

„So že odšli,“ so mu povedali.

„Tako, tako,“ je zamrmral in stopil h kapelici, gledal podobo in se zakrohotal, da so ga otroci začudeno pogledali in se prestrašili.

Še bolj so se prestrašili in se zgrozili, ko so videli, da je segel Mazzoli po podobi.

„Pustite jo, gospod!“

Obkolili so ga in prosili in roko s podobo je moral visoko dvigniti, zakaj otroci bi radi rešili svoj zaklad.

„Pri zgornjem kladivu ob linovi peči boste imeli poslej svojo božjo pot!“ je zahreščal Mazzoli in se ni delj menil za otroke, ki so zajokali in ga prosili, naj jim podobo vrne.

Potrti so bili otroci in žalostni, ko je odnesel vikar podobo, a neizmerno bolj so bili potrti, ko so gledali za Mazzolijem, o katerem so slišali praviti doma, da nima srca.

„Pojdimo za njim, da bomo videli, kam poneše podobo!“ je dejal Mertlov Andrejec, ko je bil Mazzoli že dober streljaj oddaljen.

„Pojdimo, pojdimo!“ so zaklicali navdušeno vsi in Klemenčev Jurček se je preril do Andrejca, ga prijel za roko in prva sta odhitela za Mazzolijem.

X.

Otroški procesiji, ki se je večala od hiše do hiše, ko so prišli v Kropo, so se vsi čudili. Še kladiva v vigencih niso več pela, zakaj kovači so jih odložili in se gnetli v vratih, da bi videli, kaj imajo zopet otroci.

„Mazzoli nam je vzel Marijino podobo,“ so jím povedali in vsi so zmajevali z glavo, ne da bi kaj rekli. Govoriti si niso upali, ker so se bali za svoj kruhek, ki jim ga je Mazzoli skopo rezal, a v srcu so se zgražali in niso mu prerokovali dobrega, ko ne pusti otrokom nedolžnega veselja.

Ko so se približali otroci plavžu, so obstali, kakor bi jih zaustavila neznana sila.

Kaj je bilo?

Mazzolija so zagledali, kako se je po mostiču približal žrelu linove peči, dvignil roko — podobo je držal v nji, natanko in razločno so videli — in . . .

Otrokom je zastal dih, oči so se jim orosile in zajokali so tako presunljivo, da so utihnila kladiva v vseh vigencih in so vigenčarji in vigenčarke prihiteli iz vseh koncev.

„Marijino podobo je vrgel Mazzoli v linovo peč! . . .“

Ljudje so se križali.

„Tu imejte zdaj božjo pot!“ je zakričal Mazzoli z mostiča, se zmagošlavno zahohotal in odšel v svoj ponosni dom, ki je bil prava palača, kakor bi se ne bilo nič zgodilo . . .

Vigenčarji in vigenčarke so se vrnili k delu in tudi drugi so odšli, le otroci so še postajali okoli linove peči, a končno so se porazgubili domov, samo Klemenčev Jurček je ostal.

Blizu linove peči je sedel na kamen in nepremično gledal, kdaj bo prišel kak delavec, da bo odbil pri dnu zadelano odpertino, po kateri bo priteklo stopljeno žezezo.

Čakal je in čakal in je dočakal.

„Ti Jurček, zdaj pa le stran, da se ne stopiš še ti v vročini, ki bo zdaj puhnila iz peči!“ mu je zaklical golopleč mož, ki je z vso hitrico odpiral s krampom zadelano lino in potem urno odskočil.

Jurček se ni ganil s kamena.

Videl je, kako se je privalila železna plav iz peči in se vlekla kakor potok olja po koritu in polnila obzidek pod njim kakor Préprovka tolmun pod Šmeljevo šupo.

Nenadoma je Jurček planil pokonci, vzkriknil, se zagnal proti peči, se pripognil in segel v raztopljeno železo, pobral Marijino podobo, ki je priplavala po njem, in — zaklical:

„To je naša Mati usmiljenega srca!“

Golopleči mož je zastrmel, skočil k otroku, ga pograbil in ročno odnesel iz nevarnosti.

„To je naša Mati usmiljenega srca! To je naša Mati usmiljenega srca!“ je klical neprenehoma Jurček in je poljuboval podobo, ki je prišla iz plavža nepoškodovana in bila le na spodnjem vogalu za spoznanje osmojena, da bi ostal spomin na čudežni dogodek vse dni, dokler bo stala Kropa.

„Ljudje, ljudje! Pridite in poglejte! Čudež, čudež! Marijina podoba je prišla nepoškodovana iz plavža! Klemenčev Jurček govori! . . .“

Kar je mogel, je klical golopleči mož in zopet so obstala kladiva in do zadnjega vsa Kropa se je zbrala ob linovi peči razen Mazzolija in nikomur ni bilo mar ne za delo in ne za tedensko plačo.

„H kapelici! H kapelici!“ so klicali in prosili Jurčka, ki sta ga mati in oče vesela objemala, naj nese pred njimi podobo, ko ga ima Marija tako rada.

In Jurček je šel s podobo sredi med materjo in očetom v prvi vrsti in za njimi se je zgrnila veličastna procesija. Ljudje so molili in peli in slavili Mater usmiljenega srca, ki si je izbrala tako čudežno za svoje domovanje Kropo, čeprav je na koncu sveta . . .

XI.

Tako je bilo s Klemenčevim Jurčkom, ki je bil od rojstva nem in mu je Marija v šestem letu razvezala jezik.

Še mnogim in mnogim je pomagala Marija in Kroparji so ji bili hvaležni in čez šest let se je dvignila na pologu, kjer so bili napravili otroci altar iz smrečja in je bila potem lesena kapelica, lepa cerkev in romarji iz vseh krajev so prihajali k Materi usmiljenega srca, ki jih je gledala iz glavnega altarja z nagnjeno glavo in zvezdo na desnem ramenu.

Tudi Mazzoli je prihajal.

Mati usmiljenega srca se je usmilila tudi njega, da je šel vase in skušal vse popraviti, kar je kdaj zagrešil. Ni bil več samo največji kovaški gospod, tudi najboljši gospod izmed vseh fužinarjev je postal in Kroparji ga niso mogli prehvaliti . . .

*

Povedal sem vam zgodbo o Klemenčevem Jurčku, ki je postal priden kovač in je bil zgovoren, da nihče tako, in o usmiljeni Materi Mariji Kroparski.

Nič nisem odvzel, nič nisem dodal.
Kako, da vse to tako natančno vem?

Hm . . .

Če sem tako star in sem poznal Klemenčevega Jurčka in Mertlovega Andrejca in Lovrenca in Popovčevega Nartka in Drejca in Žiganovega Janezka in Pehembovega Jureta in vse druge in so mi vse povedali?

Ne, saj nisem še Abrahama videl, kaj šele, da bi imel za seboj metuzalemsko starost!

Kako potem, kako?

To je pa tako:

Pot me je peljala v Kropo. Od daleč me je že pozdravila prijazna cerkev s pologa nad trgom in obiskal sem jo. V glavnem altarju sem videl s srebrom in zlatom in še z žarnicami okrašeno podobo Marije z nagnjeno glavo in zvezdo na desnem ramenu. Po stenah so visele neštete zahvalne slike, ki so pričale o dobroti Matere usmiljenega srca. Med njimi je bila tudi sila stara slika, pred katero sem obstal in jo motril.

Zelen šotor. V šotoru altarček. Na altarčku lučke. V altarčku Marija. Prav taka, kakor ona v glavnem altarju. Ne! Izpred ust se vije bel trak. Na traku so besede. Slikar je hotel povedati, kaj Marija govori. Marija govori: „Pustite otročičem k meni priti!“ In Marija ni sama. Ob šotoru stoji deček. Deček gleda v Marijo. Tudi deček govori. Tako govori: „A, a, a, Gospod

Bog, glej, ne znam govoriti!“ Revček! Na drugi strani šotorja je še en revček. Bergle ima. Hrom je. Tudi on prosi Marijo, da bi ozdravel. Tako prosi: „Svoje oči vzdigujem na goro, od-koder mi pomoč dohaja.“ Nad šotorom so angeli. Angeli ne govorijo. Angeli pojó. Tako pojo:

„Iz ust otrok in dojencev si sebi pripravil hvalo.“

„Kar je slabo pred svetom, je Bog izvolil.“

Taka je bila ona stara slika, pred katero sem obstal in jo motril.

„Zgodovina o postanku cerkve v sliki!“ sem pomislil in rad bi izvedel kaj več.

Krenil sem v župnišče.

Ko sem povedal, kdo sem in kaj želim, mi je gospod župnik prinesel staro knjigo — arhiv ji je rekel — jo odprl in mi pri-jazno dejal:

„Latinski znate, kar sami berite!“

In sem bral.

Bral sem zgodbo, kakor sem vam jo povedal, zakaj tako jo je zvesto in natančno popisal „ad maiorem Dei & B. M. Virginis, Matris misericordiae gloriam & ad perpetuam rei memoriam“ vikar Erhard Benedikt Ruisniger a Rosenheimb, ki je v pripombi še povedal, da je naročil in plačal sliko, katera predstavlja začetek božje poti, fužinar visekorodni gospod, gospod Anton Mazzoli, da doseže po priprošnji Matere usmiljenega srca milost in odpuščenje pri vsemogočnem Bogu.

Da bi milost in odpuščenje dosegli tudi mi, Mati usmiljenega srca!

